XXI.

SPRAWOZDANIE

DYREKCYI

c. k. wyższej szkoły realnej

W TARNOPOLU

za lata szkolne 1896 i 1897.

W TARNOPOLU
NAKŁADEM FUNDUSZU NAUKOWEGO.

Z drukarni Stanisława Kossowskiego
1897.

XXI.

SPRAWOZDANIE

DYREKCYI

c. k. wyższej szkoły realnej

W TARNOPOLU

za lata szkolne 1896 i 1897.

TREŚĆ:

1. Historyczny pogląd na rozwój c. k. wyż. szkoły realnej w Tarnopolu (Historischer Überblick der Entwickelung der k. k. Oberrealschule in Tarnopol), skreślił prof. Jan Kobak.
2. Wiadomości szkolne podane przez Dyrektora.

W TARNOPOLU.
NAKŁADEM FUNDUSZU NAUKOWEGO.

Z drukarni Stanisława Kossowskiego.
1897.

Historyczny pogląd

na rozwój c. k. wyższej szkoły realnej w Tarnopolu.

Skreślił

prof. Jan Kobak.

I. SZKIC HISTORYCZNY.

Pamiętny pozostanie rok 1895. w historyi szkół miasta Tarnopola, dotychczasowa bowiem niższa szkoła realna z otwarciem kl. V-tej stanęła w rzędzie zakładów wyższych.

Szkoła ta, założona w roku 1859. różne przechodziła koleje, nim w dzisiejszym swym ustroju działalność rozpoczęła nową i dlatego byłoby na czasie historyę tej szkoły choć w szczupłych przedstawić zarysach.

Nim jednak do tego przystąpimy, rzućmy jeszcze okiem na rozwój szkół realnych w ogóle. Gdy Marya Teresa zajęła Galicyę w roku 1772. nie było tu żadnej szkoły, którаby przygotowywała uczniów do celów życia więcej praktycznych, albowiem szkół, które później realnemi nazwano, w dawnej Polsce nie było.

W Austryi także nie wiele jeszcze zdziałano w tym kierunku. Wprawdzie założono we Wiedniu roku 1770. „Realno-handlową Akademię," ale ta upadła już w roku 1785. za panowania Józefa II. Uważał On tę szkołę za zbyteczną i kazał szczególny kłaść nacisk na IV. klasę szkoły normalnej o 2 letnim kursie, której celem miało być przygotowanie do zawodów praktycznych.

Właściwym twórcą szkoły realnej jest hr. Rottenhahn, jeden z największych przemysłowców czeskich, który pragnął dać odpowiednie przygotowanie uczniom mającym się poświęcić zawodowi przemysłowemu. Dla myśli tej pozyskuje Cesarza Franciszka I. który poleca wypracować profesorowi Gerstnerowi plan naukowy dla szkół realnych, a pierwszą 3 letnią szkołę realną otwarto we Wiedniu roku 1809. — Do tej szkoły realnej nie przyjmowano jak do gimnazyum po ukończeniu 3. klasy normalnej, lecz dopiero po ukończeniu 2 letniej IV. klasy, która była poniekąd niższą szkołą realną.

W roku 1811. otwarto szkołę realną w Bernie; roku 1815. otrzymało ją ówczesne wolne handlowe miasto Brody, w roku zaś 1817. Lwów.

Rok 1848. stanowiący przełom w rozwoju wewnętrznych stosunków monarchii pod względem politycznym, społecznym i ekonomicznym, rozpoczyna także nową epokę w całem szkolnictwie austryackiem.

Zarys organizacyjny z roku 1849. wskazał szkołom realnym dwojakie zadanie a mianowicie: miały one przygotowywać do wyższych studyów technicznych i do praktycznych zawodów życia. Do pierwszego celu miała prowadzić wyższa szkoła realna o 6 kursach, co do ustroju odpowiadająca w pewnej mierze wyższemu gimnazyum, dla średnich zaś zawodów praktycznego życia miała służyć niższa szkoła realna, która była zarazem niejako kursem przygotowawczym dla wyższej szkoły realnej.

Rozwój nietylko szkół realnych, ale także rozwój szkół wszelkich innych kategoryi, niedomagał we wszystkich krajach koronnych austryackich a tem więcej jeszcze w Galicyi. Rząd ówczesny reprezentowany przez żywioły przeważnie, nas nierozumiejące a częstokroć wrogo usposobione, traktował sprawy szkolnictwa dość po macoszemu. W Galicyi, ze wszystkich części Polski porozbiorowej stosunki pod względem szkolnictwa we wszystkich kierunkach przedstawiały się najgorzej. Taki stan opłakany da się tem wytłumaczyć, iż Galicya niekorzystała już z reformy wiekopomnej komisyi edukacyjnej. Na polu więc szkolnictwa w czasach porozbiorowych Polski pół wieku z górą trwał zastój w dziedzinie szkolnictwa w Galicyi, albowiem z jednej strony rząd wyczerpany finansowo po wojnach Napoleońskich nie wiele mógł zrobić, z drugiej strony nie było też inicyatywy w tym kierunku ze strony ówczesnego społeczeństwa galicyjskiego. Zwolna dopiero zaczęto się otrząsać z tej apatyi, gdy zrozumiano, iż podniesienie oświaty we wszystkich kierunkach stanie się zadatkiem lepszej przyszłości.

Miarą tego korzystnego zwrotu w społeczeństwie było otwarcie kilku szkół realnych w Galicyi a to dzięki ofiarności poszczególnych miast. Samoistne szkoły realne w naszym kraju powstały na podstawie organizacyi z roku 1851. a mianowicie w Brodach r. 1858. we Lwowie r. 1857, w Śniatynie r. 1858. w Tarnopolu r. 1859. w Jarosławiu r. 1868.[1]) w Krakowie roku 1871.

Oprócz istniejących podówczas samoistnych szkół realnych były jeszcze prawie wszędzie po większych miastach Galicyi tak zwane niesamoistne 2 lub 3 klasowe niższe szkoły realne, połączone ze szkołami ludowemi i pozostające pod jedną dyrekcyą. Miały one także na celu przygotowywanie do życia praktycznego i z takich szkół powstały wyższe szkoły realne w Jarosławiu, Stryju i Stanisławowie.

---

[1]) Dr. Rychlik: Historya szkoły realnej jarosławskiej.

Z nastaniem autonomii w szkolnictwie galicyjskiem zamieniono te szkoły na tak zwane szkoły wydziałowe 4 klasowe, połączone ze szkołami ludowemi pod jedną dyrekcyą, które jednak upadły dla braku frekwencyi, z wyjątkiem jedynej w Sokalu, mającej cechę przemysłową.

Szkoła realna jest utworem czasów nowszych, nie mającym za sobą tradycyi tej, jaką mają gimnazya, na które całe składały się wieki, ale są niezawodnie zakładami naukowymi, mającymi wielką przed sobą przyszłość, jako z ducha i potrzeb czasu wynikłe, jako podstawa do wyższych szkół technicznych, których znaczenie w obec postępu odbywającego się według niewzruszonych praw na wszystkich polach techniki i przemysłu, wobec rozwoju wszelakich stosunków ekonomicznych i mnożących się z dnia na dzień wymogów i potrzeb społeczności ludzkiej, nieustannie wzrastać musi.

Organizacya szkół realnych, jako zakładów pochodzących z najnowszej doby, nie może z natury rzeczy posiadać tej stałości, jaką posiada organizacya gimnazyów, lecz musi w miarę poczynionych doświadczeń częstej jeszcze ulegać zmianie, ujawiającej się przedewszystkiem w planie naukowym. Rozważając i porównywając te zmiany, nie podobna nieuznać w nich stałego postępu. — W r. 1870 zastąpiono dawny ustrój sześcioklasowy szkół realnych siedmioklasowym i zaprowadzono egzamin dojrzałości, w naszym kraju jednak weszły te zmiany w życie dopiero w r. 1872. W nowym planie nauk przy tej sposobności w życie wprowadzonym położono główny nacisk na podniesienie poziomu ogólnego wykształcenia i w związku z tą myślą przewodnią wykluczono z planu dawniej traktowane nauki ściśle praktyczne, jak budownictwo i machanikę a rozwinięto naukę języków, historyi powszechnej i nauki matematyczno przyrodnicze.

Dlatego też reorganizacya szkół realnych ulegała dość częstym zmianom, których miarą są coraz to nowe plany naukowe, przedstawione w osobnym rozdziale niniejszej rozprawy.

Ogłoszonego przez Wysokie Ministerstwo oświaty i wyznań roku 1879. planu normalnego dla szkół realnych nie wprowadzono u nas w życie, gdyż Wysoka Rada Szkolna krajowa nie uważała za stosowne zaprowadzenie nowych zmian, w obec widocznego upadku frekwencyi w galicyjskich szkołach realnych, na co się Ministeryum w roku 1881. zgodziło.

Dopiero za staraniem Wysokiej Rady szkolnej Krajowej i według planu przez tę Wysoką Władzę ułożonego a zatwierdzonego rozporządzeniem Wysokiego Ministerstwa wyznań i oświecenia z dnia 10. maja 1893 l. 3538 zaprowadzono język francuski, jako przedmiot obowiązkowy w naszych szkołach realnych. Tak więc dopiero teraz wskutek tej zasadniczej zmiany stanęły szkoły realne galicyjskie na jednym poziomie ze szkołami realnemi innych krajów koronnych.

Przez wprowadzenie nauki języka francuskiego, przez pogłębienie nauki języka ojczystego, przez rozszerzenie nauki historyi powszechnej wzniósł się znakomicie kierunek humanitarnego wykształcenia w szkołach realnych a tak szkoły te doznały znacznego udoskonalenia w tym właśnie kierunku, w którym powszechnie dopatrywano się ich słabej strony. Do skutecznego osiągnięcia zadania wyznaczonego tym szkołom przyczyniła się także w wysokim stopniu reforma nauki rysunków odręcznych, która to nauka w dzisiejszych szkołach opiera się na dokładnem zrozumieniu przedmiotu w łączności z innemi naukami, podczas gdy dawniej opierała się tylko na mechanicznej zręczności.

Przystąpmy teraz do właściwej historyi naszego zakładu. Gdy Najjaśniejszy Pan zaszczycił miasto Tarnopol swoją obecnością w roku 1855. ówczesny Wydział miasta, porozumiawszy się z osobami fachowemi, uchwalił, aby na wieczną pamiątkę pobytu Najjaśniejszego Pana w tem mieście, otwartą została niższa samoistna szkoła realna o 3 klasach. W tym celu wysłana do Najjaśniejszego Pana deputacya otrzymała przyrzeczenie urzeczywistnienia tej uchwały.

Przystąpiono tedy do ułożenia preliminarza, urządzenia i utrzymania tej szkoły. Pierwotny preliminarz z marca r. 1856. wynosił 8600 zł. m. k. później jednak zredukowano takowy na 6600 zł. m. k w których 6000 zł. m. k obowiązał się Wysoki Rząd z funduszu szkolnego opłacać przez lat 6 a ewentualnie według potrzeby nawet i dłużej. Gdy się na to wydział miejski zgodził, miała już być w r. 1857. szkoła realna otwarta, jako zakład utrzymywany kosztem gminy.

Gdy później Wysoki Rząd wezwał także Wydział miasta Tarnopola, aby z funduszów miejskich jeszcze emerytom i pensye dla wdów i sierot po nauczycielach zabezpieczył, Wydział miejski na ten warunek nie chciał się zgodzić żadną miarą i oświadczył stanowczo, iż tylko pierwotnych 6000 zł. m. k. z funduszów miejskich płacić zamyśla a natomiast jest gotów zrzec się praw patronatu t. j. prawa prezenty, poboru opłat szkolnych, taks wstępnych, byle tylko gminę uwolniono od emerytury i pensyi dla wdów i sierót po nauczycielach.

Wskutek tego oporu ze strony gminy nastąpiła stagnacya całej sprawy i dopiero na podstawie nowych rokowań zezwolić raczył Najjaśniejszy Pan Najwyższym dekretem z dnia 26. lipca 1858 na otwarcie samoistnej niższej szkoły realnej w Tarnopolu, a Wydział miasta zrzekł się prawa patronatu i poboru wszelkich opłat od uczniów na rzecz Wysokiego Rządu i w taki sposób szkoła realna tarnopolska stała się zakładem państwowym.

Językiem wykładowym był język niemiecki. Co zaś dotyczy nauki obu języków krajowych, to na zapytanie Wysokiego Rządu, odpowiedziała Rada gminna, iż uważa za potrzebne, aby w tej szkole uczono tylko języka polskiego, na którą to naukę przeznaczono na każdą klasę po 2 godziny tygodniowo.

Na tej podstawie rozporządziło ówczesne Wysokie Ministeryum oświaty i wyznań dnia 3. sierpnia 1858 l. 12570, ażeby gmina miasta Tarnopola zajęła się dostarczeniem potrzebnych ubikacyi i opału, zacoby z powyższych 6000 złr. m. k. 1800 złr. m. k. czyli 1890 złr. w. a. opuszczone być miały.

Równocześnie otrzymała tutejsza Władza polityczna nakaz zażądania od gminy miasta Tarnopola „aktu fundacyjnego,“ który sporządzono na podstawie treści następującego rozporządzenia: „Der Revers ist unter den für Communalangelegenheiten geltenden Formen auszustellen; es ist darin die Leistung als eine Schuldigkeit der Gemeinde zu bezeichnen und hiefür die ungetheilte Haftung derselben im Umfange des Erfordernisses in der Art der übrigen Communalbedürfnisse zu statuiren“.

Na pierwsze urządzenie tej szkoły subskrybowano za pozwoleniem Wysokiego Rządu w całym byłym obwodzie tarnopolskim kwotę 4595 złr. 3 ct. w. a.

Na podstawie sporządzonego przez Wydział miasta Tarnopola „rewersu“ otwarto dnia 1. września 1859 w obecności Wysokich Władz i grona nauczycielskiego 3 klasową niższą szkołę realną jako zakład państwowy. Grono nauczycielskie ówczesne składało się z 3 członków a mianowicie: Dyrektora Józefa Kickiego; X. Katechety Cyryla Jahnera i prof. Piotra Zdziarskiego. Grono nauczycielskie było szczupłe, gdyż narazie dla klasy I-szej, do której zapisało się 47 uczniów, nie potrzeba było więcej sił nauczycielskich. W roku 1860/1 otwarto klasę II-gą, a w roku 1861/2 klasę III-cią. Liczba uczniów zapisanych wynosiła we wszystkich 3 klasach 83.

W roku 1867. wystąpiło grono nauczycielskie z wnioskiem rozszerzenia tutejszego zakładu do rzędu wyższej 6 klasowej szkoły realnej. Gdy jednakże ta sprawa napotkała na trudności, ofiarowało się grono nauczycielskie „bezinteresownie“ uczyć w klasie IV-tej, gdyby takowa otwartą została. Ponieważ jednak gmina nie była chętną do dania potrzebnego pomieszczenia i urządzenia dla klasy IV-tej, przeto cała sprawa poszła w odwłokę.

Taki stan rzeczy pozostał aż do r. 1872/3, w którym to roku nastąpiła reforma szkół realnych 6 klasowych na 7 klasowe. Szkoła realna tarnopolska otrzymuje także klasę IV. Wobec korzystniejszego zwrotu dla szkół realnych zaczęło teraz miasto Tarnopol czynić starania, aby zakład tutejszy zamienić na wyższą szkołę realną. Nawet w roku 1873. weszły były rokowania na dobrą drogę a do tego przyczyniała się bardzo liczna frekwencya w szkołach realnych w ogóle a w szkole tarnopolskiej w szczególności, w której to szkole w roku 1873 i 1874 musiano w kl. I-szej utworzyć paralelkę. Gdyby starania ze strony gminy były nieco energiczniejsze, sprawa byłaby się pomyślniej skończyła a tymczasem ubiegły Tarnopol w tym kierunku inne miasta, w których

otwarto wyższe szkoły realne, jak: Jarosław r. 1872, Stryj r. 1873, Stanisławów r. 1874.

Wkrótce potem nastąpił nagły upadek frekwencyi w szkołach realnych a temsamem w Tarnopolu, gdzie w roku 1890 spadła frekwencya do liczby 65 uczniów zapisanych w 4 klasach. Ten gwałtowny upadek frekwencyi we wszystkich szkołach realnych nietylko galicyjskich, ale także w innych krajach austryackich, był naturalnym wynikiem stosunków ekonomicznych po tak zwanym „krachu wiedeńskim."

Wtedy nie była pora na staranie się o rozszerzenie zakładu a nawet miasto czyniło starania o przekształcenie niższej szkoły realnej na szkołę przemysłową. Ponieważ jednak podówczas nie było wcale w Galicyi szkół przemysłowych, przeto Wysokie Ministeryum oświaty i wyznań nie chciało zaczynać organizacyi tychże od Tarnopola, który pod względem przemysłowym bardzo słabo się rozwija

Po r. 1890 podjęło miasto na nowo starania o rozszerzenie szkoły realnej. Do tego kroku przyczyniła się żywiej odczuta w społeczeństwie potrzeba wykształcenia zastępów młodzieży w kierunku realnym. Przypisać to należy wielkiemu brakowi ludzi przygotowanych i wykształconych odpowiednio do zawodów technicznych. Brak ten tak dotkliwie daje się odczuwać szczególnie w naszym kraju, iż do budowy nowych linii kolejowych trzeba było nawet zapożyczać sił technicznych z wojskowego korpusu inżynieryi.

Starania gminy tarnopolskiej, Wysokiej Rady Szkolnej Krajowej i Wysokiego Sejmu znachodziły chętny posłuch u Wysokiego Ministeryum o rozszerzenie tutejszego zakładu, sprawa jednak rozbijała się o brak uczniów, gdyż, jak już wspomnieliśmy w r. 1890 spadła była frekwencya do liczby 65 uczniów zapisanych w 4 klasach. W latach następnych zaczęła się wprawdzie frekwencya w ogóle podnosić, ale z powodu małej liczby uczniów w klasie IV-tej a mianowicie:

w roku	1891	12	uczniów	zapisanych
„ „	1892	12	„	„
„ „	1893	8	„	„
„ „	1894	10	„	„

nie było materyału odpowiedniego na kl. V.

Dopiero w roku 1895, gdy frekwencya podniosła się do liczby 133 uczniów w całym zakładzie zapisanych, a 24 uczniów w kl. IV-tej, rozpoczęto energiczniejsze starania. Takowe starania zostają ostatecznie, dzięki usilnemu orędownictwu Wgo P. Radcy Jana Frankego, który otacza szkoły realne nad wyraz troskliwą opieką, pomyślnym uwieńczone skutkiem, albowiem na mocy telegraficznego rozporządzenia Jego Excelencyi Pana Ministra Dr. Edwarda Rittnera z dnia 17. sierpnia 1895. i Wysokiej Rady Szkolnej Krajowej z dnia 21. sierpnia nastąpiło prowizoryczne aktywowanie V. klasy, do której zapisało się 15 uczniów.

Gmina tarnopolska na mocy deklaracyi z dnia 21. czerwca 1895 l. 9491 zobowiązała się w miejsce dotychczasowych prestacyi:

a) wybudować na własnym gruncie i własnym kosztem nowy, zupełnie odpowiadający wszelkim obecnym wymogom szkolnym gmach dla szkoły realnej wyższej według planów zatwierdzonych przez Wysokie Ministerstwo oświaty i wyznań; następnie gmach ten wraz z należącym do niego gruntem i urządzonem odpowiednio dla młodzieży boiskiem oddać c. k. Skarbowi państwa najpóźniej z poczatkiem roku szkolnego 1898/9 do dyspozycyi na tak długo, jak długo będzie istnieć szkoła realna, w przeciwnym zaś razie gmach ten ma wrócić na nieograniczoną własność gminy;

b) złożyć do kasy państwowej na uzupełnienie środków naukowych i wewnętrznego urzędzenia datek pieniężny w kwocie 3000 złr. w. a. w następujących ratach: 1 września r. 1897 częściową kwotę 1000 złr. w. a., resztę zaś 2000 złr. w. a. w ratach po 500 złr. w a. dnia 1 września 1898, i tegoż samego dnia i miesiąca roku 1899., 1900. i 1901.

c) dostarczyć własnym kosztem dla przyrastających stopniowo wyższych klas tej szkoły realnej w latach szkolnych 1895/6, 1896/7, 1897/8 ewentualnie zaś jeszcze w następnych latach szkolnych w każdym razie aż do terminu oddania nowego budynku szkolnego na cele zakładu potrzebnych lokalności i starać się z własnych środków o ich opalenie, oświetlenie i utrzymanie w dobrym stanie, wreszcie

d) aż do czasu oddania nowego gmachu szkolnego dopełniać jak dotychczas wszelkich obecnych zobowiązań przyjętych na rzecz niższej szkoły realnej.

Na podstawie tych zobowiązań raczył Jego Ces. i Król Apostolska Mość postanowieniem z dnia 1. kwietnia 1896. najłaskawiej zezwolić, z zastrzeżeniem konstytucyjnego uchwalenia potrzebnych środków, aby państwowa niższa szkoła realna w Tarnopolu rozszerzoną została stopniowo do zupełnej wyższej szkoły realnej. Następstwem tego Najwyższego postanowienia było otwarcie z dniem 1. września 1896/7 klasy VI-tej, do której zapisało się 20 uczniów.

Wysoki Rząd wypełnia wszelkie zobowiązania z należytą ścisłością. Etat nauczycieli rozszerzono 3 nowemi posadami na rok szkolny 1896/7. a w r. 1899/900. będzie się składał etat normalny z dyrektora, katechety i 12 nauczycieli zwyczajnych i jednego nauczyciela gimnastyki, która się stanie przedmiotem obowiązkowym nauki.

Do miasta należy doprowadzenie do skutku jak najspieszniej drugiej bardzo ważnej kwestyi a ta jest wybudowanie nowego gmachu na ulicy Strzeleckiej i oddanie na użytek szkolny, co nastąpi najprawdopodobniej z dniem 1. września roku szkolnego 1898/9.

Tak więc z dniem 1. wseśnia r. 1897 otwartą będzie kl. VII. a w czerwcu r. 1898. odbędzie się pierwszy egzamin dojrzałości. — Temsamem szkoła realna tarnopolska osiągnie cel swój ustawą zakreślony i stanie na równi z 3 innemi wyższemi szkołami realnemi, jako 4 zakład wyższy tej kategoryi. W ten sposób uwieńczone zostaną po-

myślnym skutkiem starania gminy tarnopolskiej i usiłowania przychylne Wysokich Władz wobec tego wyższego zakładu, na którym będzie ciężyć spełnienie tych nadziei, jakie doń przywiązują Wysokie Władze, kraj cały, w szczególności gmina tutejsza, która wierna tradycyi miast pielęgnujących po wszystkie czasy oświatę jako skarb drogocenny, nie wahała się mimo trudnego położenia majątkowego znaczne ponieść ofiary, aby umożliwić powstanie tego przybytku nauki.

Cześć za to Świetnej Radzie miasta i jej Przezacnemu Prezesowi Dr. Włodzimierzowi Łuczakowskiemu.

II. PLANY NAUKOWE.

Pomijając szczegółowe przedstawienie dawniejszych planów naukowych, nadmienię tylko, że szczególnie w niższych klasach uwzględniały one potrzebę takiego przygotowania młodzieży, ażeby pewna jej część po ukończeniu niższej szkoły realnej mogła pójść odpowiednio przygotowana do zawodów praktycznych. Dlatego też w niższych klasach uczono rachunków kupieckich i buchalteryi, traktowano naukę o wekslach, cłach i monopolach, uczono towaroznawstwa, technologii i budownictwa. Miernictwo w połączeniu z rysunkiem sytuacyjnym i nauka o maszynach były także planem objęte. Na naukę rysunków i chemii przeznaczał plan znacznie więcej godzin a nawet fizyki uczono już w kl. I-szej i II-giej.

W niniejszym szkicu podaję tylko ostatnie plany naukowe, które mogą budzić żywsze zainteresowanie się. — Gdy w roku szk. 1867/8. zaprowadzono w Galicyi język polski jako wykładowy, wydało Ministeryum oświaty i wyznań rozporządzeniem z dnia 24/8 1867 l. 3877 nowy plan naukowy a rozkład przedmiotów i godzin naukowych tygodniowo był następujący:

PRZEDMIOT	KLASY niższe I.	II. I. półr.	II. II. półr.	III.	wyższe IV.	V.	VI.	Razem I. półr.	Razem II. półr.
Religia	2	2	2	2	2	2	2	12	12
Język polski i niemiecki	8	8	8	7	8	6	7	44	44
Geografia i historya . .	4	3	4	4	4	4	4	23	24
Arytmetyka	4	4	4	3	7	5	5	28	28
Geometrya, rys. g. i bud.	8	4	4	3	3	4	3	25	25
Historya naturalna . .	3	3	—	—	2	2	2	12	9
Fizyka	—	2	3	3	—	3	5	13	14
Chemia	—	—	—	4	3	3	—	10	10
Rysunki odręczne . . .	—	6	6	6	4	6	6	28	28
Kaligrafia	2	2	2	2	1	—	—	7	7
Razem . .	31	34	33	34	34	35.	34	202	201

W planie tym widzimy, iż Wys. Minist. ośw. i wyz. przeznaczyło na naukę języka polskiego i niemieckiego w 6 klasach 44 godziny, rozdział zaś tychże między obydwa przedmioty pozostawiło Wys. Minist. uznaniu Wysokiej Rady Sz. krajowej.

W planie tym napotykamy jeszcze w kl. III naukę budownictwa, niema zaś już mechaniki w kl. VI. jako osobnego przedmiotu naukowego.

Nowa zmiana planu naukowego nastąpiła z r. szk. 1872/3. wskutek przemiany 6 klasowej szkoły real. na 7 klasową. Wtedy zaprowadzono także w innych krajach koronnych język francuski jako obowiązkowy a w kilku nawet język angielski począwszy od kl. V. W Galicyi niezaprowadzono wtedy języka francuskiego, albowiem pomieszczenie godzin przeznaczonych na naukę tegoż języka napotykało na wielkie trudności w obec 35 godzin przeznaczonych na naukę języka niemieckiego.

Język francuski wprowadzono u nas dopiero w r. 1893/4 kiedy zakres nauki w poszczególnych przedmiotach i liczbę godzin dokładnej poddano rewizyi.

Rozkład przedmiotów i godzin naukowych tygodniowo według nowego planu był następujący:

PRZEDMIOT	KLASY							Razem
	niższe				wyższe			
	I.	II.	III	IV.	V.	VI.	VII.	
Religia	2	2	2	2	2	2	2	14
Język polski	4	3	3	3	3	3	3	22
Język niemiecki	6	6	5	5	5	4	4	35
Geografia	3	2	2	2	1	1	1	12
Historya	—	1	2	2	3	3	3	14
Matematyka	4	3	4	3	5	5	5	29
Historya naturalna	3	3	—	—	3	2	3	14
Fizyka	—	—	3	3	—	4	4	14
Chemia	—	—	—	4	3	2	2	11
Geometrya i rysunki geometr.	4	4	3	3	3	3	3	23
Rysunki odręczne	—	4	4	4	4	4	4	24
Kaligrafia	2	2	2	—	—	—	—	6
Razem	28	30	30	31	32	33	34	218

Najnowszą zmianę planu naukowego spowodowało zaprowadzenie w galicyjskich szkołach realnych języka francuskiego jako przedmiotu obowiązkowego. Plan ułożony przez Wysoką Radę Sz. kr. zatwierdziło Wysokie Minist. wyznań i oświaty dnia 10. maja 1893 l. 3538 w myśl kilkakrotnych rezolucyi Wysokiego Sejmu krajowego. Tak więc z rokiem szkolnym 1893/4 stał się język francuski przedmiotem obowiązkowym a szkoły realne galcyjskie stanęły na jednym poziomie ze szkołami realnymi innych krajów koronnych.

Rozkład przedmiotów i godzin naukowych tygodniowo według najnowszego planu jest następujący:

PRZEDMIOT	KLASY niższe I.	II.	III	IV.	wyższe V.	VI.	VII.	Razem
Religia	2	2	2	2	2	2	2	14
Język polski	4	3	3	3	3	3	3	22
Język niemiecki	6	6	5	4	4	4	4	33
Język francuski	—	—	4	3	3	3	3	16
Geografia	3	2	2	2	1	1	1	12
Historya	—	2	2	2	3	3	3	15
Matematyka	4	3	3	5	5	4	4	28
Historya naturalna	3	3	—	—	3	2	3	14
Fizyka	—	—	3	2	—	3	4	12
Chemia	—	—	—	2	2	2	—	6
Geometrya i rysunki geometr.	—	3	2	2	3	3	3	16
Rysunki odręczne	4	4	4	3	3	3	3	24
Kaligrafia	2	—	—	—	—	—	—	2
Gimnastyka	(2)	(2)	(2)	(2)	(2)	(2)	(2)	(14)
Razem . . .	28 (30)	28 (30)	30 (32)	30 (32)	32 (34)	33 (35)	33 (35)	214 (228)

Przekształcenie planu naukowego galicyjskich szkół realnych dokonane z rokiem szk. 1893/4. jest bardzo doniosłym faktem w dziedzinie wychowania średniego. Z uchyleniem dawniejszego przestarzałego planu z r. 1872. starano się równocześnie młodzieży, ze szkół realnych wychodzącej, dać taki poziom wykształcenia, któryby ją na równi stawiał z młodzieżą, kończącą szkoły gimnazyalne. Szkoły realne utraciły przeto zupełnie cechę szkół zawodowych a stały się zakładami, które dają wykształcenie ogólne, otwierającymi przed młodzieżą świat starożytny, o ile da się to osiągnąć, bez mozolnej i trudnej nauki języków starożytnych, za pośrednictwem opowiadań i przekładów.

Począwszy od kl. III. wprowadzono jako nowy przedmiot obowiązkową naukę języka francuskiego. Nauka prowadzi się w sposób praktyczny, analogiczny z metodą zaprowadzoną w nauczenia języka niemieckiego.

Do nauki języka polskiego wprowadzono jako część integralną poznanie świata starożytnego, w klasach niższych przez opowiadania z mitologii, czasów bohaterskich i życia publicznego i prywatnego Greków i Rzymian, w klasach wyższych zaś przez czytanie i objaśnienie wzorowych polskich przekładów arcydzieł starożytnych.

W planie tym większego uszczuplenia doznała nauka chemii i kaligrafii, albowiem pierwszy przedmiot uszczuplono z 11 na 6 godzin a drugi z 6 na 2 godziny tygodniowo.

W innych przedmiotach nauki zaszły nieznaczne zmiany.

Plan ten uwzględnia także wprowadzenie nauki gimnastyki jako przedmiotu obowiązkowego. Że takowy jednak nie jest jeszcze wprowadzony w życie, przyczyną tego jest poczęści brak odpowiednich sal gimnastycznych w gmachach szkolnych, poczęści brak odpowiednio ukwalifikowanych sił nauczycielskich.

III. FREKWENCYA.

Tablica uwidoczniająca ilość uczniów, zapisanych w poszczególnych latach, ich narodowość, wyznanie i postęp.

Rok szkolny	Liczba uczniów zapisanych do poszczególnych klas: I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	Razem	Wyznanie uczniów zapisanych: rz. kat.	gr. kat.	orm. kat.	ewang.	mojż.	Narodowość uczniów zapisanych: polska	ruska	czeska	niem.	węgiersk.	Liczba uczniów z końcem roku szkolnego	Wynik klasyfik. za II. półrocze, stopień: Cel.	I.	II.	III.	UWAGA
1860	47	—	—	—	—	—	47	25	4	—	—	18	20	4	2	3	—	34	4	18	10	2	18 żydów nie zal. do wyk. narod
1861	47	25	—	—	—	—	72	33	5	—	—	34	29	5	1	3	—	54	6	38	10	—	34 „
1862	33	27	23	—	—	—	83	43	7	—	—	33	38	7	2	3	—	63	8	39	12	4	33 „
1863	29	19	24	—	—	—	72	46	9	—	—	17	42	8	2	3	—	48	6	32	8	2	17 „
1864	19	20	12	—	—	—	51	39	6	—	—	6	35	6	1	3	—	42	8	26	8	—	6 „
1865	26	16	15	—	—	—	57	46	8	—	—	3	39	9	1	5	—	51	6	33	10	2	3 „
1866	19	16	8	—	—	—	43	33	8	1	—	1	30	8	—	4	—	34	7	23	4	—	1 „
1867	23	16	13	—	—	—	52	37	11	1	—	3	41	6	—	2	—	43	2	36	1	4	3 „
1868	34	19	10	—	—	—	63	48	8	—	1	6	44	4	4	3	2	53	2	42	8	1	6 „
1869	44	24	16	—	—	—	84	62	4	—	—	18	59	2	2	1	2	70	7	52	6	5	18 „
1870	45	32	24	—	—	—	101	67	6	—	1	27	66	3	2	1	2	83	7	59	7	10	27 „
1871	49	32	27	—	—	—	108	63	6	1	—	38	62	6	1	1	—	77	11	55	8	3	38 „
1872	67	32	22	—	—	—	121	66	10	—	—	45	64	10	—	2	—	92	9	67	6	10	45 „
1873	51 / 45	47	20	18	—	—	181	90	19	—	—	72	84	19	1	3	2	131	9	102	8	12	72 „
1874	35 / 34	54	33	17	—	—	173	87	22	—	—	64	82	22	2	3	—	134	11	91	11	21	64 „
1875	42	48	43	18	—	—	151	83	19	—	—	49	83	18	—	1	—	118	7	91	6	14	49 „
1876	35	28	29	8	—	—	120	61	15	—	—	44	63	13	—	—	—	104	6	75	7	16	44 „
1877	28	23	21	22	—	—	94	48	9	—	1	36	73	9	1	1	—	87	5	68	3	11	
1878	33	18	21	18	—	—	90	42	10	—	1	37	74	10	1	5	—	80	7	59	5	9	
1879	34	21	16	13	—	—	84	34	8	—	1	41	70	7	1	6	—	74	11	55	4	4	
1880	44	24	18	15	—	—	101	42	8	—	1	50	89	7	1	4	—	85	10	61	8	6	
1881	33	29	12	14	—	—	88	29	6	—	—	53	77	6	1	4	—	73	2	57	10	4	
1882	48	27	14	12	—	—	101	33	8	1	—	59	87	8	1	5	—	82	8	65	6	3	
1883	50	31	21	8	—	—	110	37	14	1	—	58	91	13	2	4	—	84	3	58	16	7	
1884	58	24	18	13	—	—	113	43	11	1	—	58	94	11	4	4	—	81	4	60	13	4	
1885	39	24	10	15	—	—	88	32	11	—	—	45	72	11	1	4	—	71	2	58	11	—	
1886	44	23	18	12	—	—	97	33	9	—	—	55	84	9	1	3	—	70	—	60	9	1	
1887	24	24	18	13	—	—	79	40	5	—	—	34	68	5	1	5	—	63	3	44	10	6	
1888	20	19	14	15	—	—	68	36	5	—	—	27	56	5	1	6	—	56	6	37	12	1	
1889	35	16	14	16	—	—	81	46	13	—	—	22	61	13	2	5	—	62	4	51	1	6	
1890	26	16	11	12	—	—	65	37	9	—	—	19	49	9	3	4	—	50	3	43	3	1	
1891	26	17	12	11	—	—	66	38	11	—	1	16	55	11	—	—	—	59	6	43	9	1	
1892	36	24	17	12	—	—	89	45	20	—	1	23	67	20	—	2	—	73	5	52	10	6	
1893	48	34	12	8	—	—	102	46	18	—	—	38	84	18	—	—	—	85	8	72	2	3	
1894	55	36	28	10	—	—	129	60	26	—	—	43	105	24	—	—	—	103	4	87	8	4	
1895	50	38	21	24	—	—	133	62	30	—	—	41	103	30	—	—	—	118	6	100	11	1	
1896	59	51	31	21	15	—	177	79	34	—	—	64	142	34	—	1	—	139	5	126	5	3	
1897	38 / 37	51	36	27	23	20	232	96	45	—	—	91	187	45	—	—	—	203	—	—	—	—	

Podana tablica, uwidoczniająca frekwencyę tutejszego zakładu, wskazuje nam poniekąd na jego rozwój. Co dotyczy frekwencyi wypada rozróżnić 2 okresy a mianowicie I-szy od r. szk. 1859/60. do r. 1872 w którym to zakład tutejszy był c. k. niższą szkołą realną o klasach „trzech“ II-gi zaś udział od r. szk. 1872/3. do r. szk. 1895. o klasach „czterech“.

Gdy się przypatrzymy tablicy uwidaczniającej frekwencyę tego zakładu, to spostrzeżemy, iż w 1-szym roku istnienia wszystkich 3 klas t. j. w r. szk. 1861/2. było zapisanych 83 uczniów. Odtąd spada corocznie frekwencya i najniższą cyfrę osiąga w r. 1866, gdyż w całym zakładzie było zapisanych tylko 43 uczniów, a więc na jedną klasę przypadało nieco więcej jak 14 uczniów. Od tego roku podnosi się frekwencya stale i osiąga w ostatnim roku istnienia 3 klas t. j. w r. 1872 najwyższą cyfrę 121 zapisanych uczniów; a zatem przypadało przeciętnie na jedną klasę nieco więcej jak 40.

Z otwarciem kl. IV w r. 1873. osięga zakład tutejszy w II. okresie najwyższą liczbę (181) zapisanych uczniów a nawet w tym roku i 1874. musiano utworzyć w kl. I szej klasę równorzędną. Osiągnąwszy tę najwyższą cyfrę, spada frekwencya szybko a jedną z przyczyn była także i ta okoliczność, że spodziewane otwarcie V-tej klasy nie nastąpiło, i dlatego w r. 1877. napotykamy już tylko 94 uczniów zapisanych. Wprawdzie w latach 1880, 1882, 1883, 1884. podnosi się frekwencya ponad setkę zapisanych uczniów, lecz odtąd spada statecznie i osiąga w r. 1890. najniższą liczbę, albowiem w całym zakładzie było tylko 65 zapisanych uczniów. Od r. 1891. podnosi się frekwencya zwolna, ale statecznie i ta okoliczność umożliwiła otwarcie V. klasy z r. szk. 1895/6, gdyż już się znalazł potrzebny na ten cel materyał, albowiem zapisało się do tej klasy 15 uczniów a w całym zakładzie było zapisanych 177 uczniów. Z otwarciem kl. VI. podniosła się frekwencya jeszcze silniej, albowiem zapisało się 232 uczniów a w kl. I. otwarto klasę równorzędną, co więcej w kl. VI. zwiększyła się frekwencya do 20 uczniów a zatem o 5 więcej, niż było w kl. V-tej zapisanych w roku przeszłym.

IV. Władza nadzorująca i grono nauczycielskie.

a) C. k. Inspektorowie krajowi, którzy wykonywali nadzór nad tutejszym zakładem:

1. Dr. Czerkawski Euzebiusz od r. 1859—1860.
2. Linzbauer Edward 1860—1862.
3. Dr. Macher Andrzej (w zastępstwie) 1860—1860.
4. Kulczycki Jakób 1862—1865.
5. Dr. Janowski Ambroży 1865—1867.
6. Dr. Oskard Andrzej 1867—1869.
7. Dr. Czerkawski Euzebiusz 1869—1871.
8. Ks. Polański Tomasz 1871—1873.
9. Sołtykiewicz Antoni 1873—1889.
10. Lewicki Jan 1889—1892.
11. Franke Jan 1892—1897.

Inspektor fachowy do nauki rysunków odręcznych:

1. Stefanowicz Antoni 1892—1897.

b) Grono nauczycielskie.

Dyrektorowie zakładu.

1. Kicki Józef (emer. we Lwowie) 1859—1890
2. Misiński Erazm (emer. w Samborze 1890—1896.
3. Rembacz Michał 1896—1897.

Nauczyciele przedmiotów obowiązkowych:

1. Arendt Adolf, służył od r. 1890—1891 (c. k. prof. gimn. w Samborze).
2. Bączalski Edmund, 1872—1874 (c. k. prof. szk. realnej w Stanisławowie).
3. Dr. Benoni Karol, 1867 (c. k. Dyrektor gimn. w Tarnowie).
4. Bobin Romuald, 1871—1874 (c. k. prof. szk. realnej we Lwowie).
5. Ks. Cybyk Łukasz, 1865—1868 (Protojerej prawosławny w Rosyi).
6. Doliński Albin, 1864—1867 (starszy inżynier kolei państw. w Krakowie).
7. Duchowicz Aleksander, 1864—1868 (c. k. insp. okr. w Turce).
8. Dyszkiewicz Aloizy, sł. 1870—1897 (c. k. prof. szk. real. w Tarnopolu).
9. Ellinger Apolinary, 1862—1893, (1864—1867 przydz. szk. real. lwow. 1871—1888 insp. okr. w Jarosławiu i Krakowie, 1889—1893 przydz. gimn. tarnop. (umarł 1893).
10. Dr. Freund August, 1862—1869 (umarł w r. 1892).
11. Giedroyć Antoni, 1886—1897, 1888—1891 przydz. do gimn. tarnop. (c. k. prof. szk. real. w Tarnopolu).
12. Grzybowski Grzegorz, 1872—1878, 1887—1894 (em. w Krakowie).

---

[1]) Daty zamieszczone w nawiasie oznaczają teraźniejsze stanowisko.

13. Gutetzky Józef, 1862—1865 (umarł w r. 1865.
14. Hickiewicz Władysław, 1879—1881 (?).
15. Ks. Janer Cyryl, 1859—1862 (kanonik hon. i prob. w Tarnopolu).
16. Jakubowicz Ignacy, 1869—1870 (?).
17. Kobak Jan, 1874—1877, 1891—1897 (c. k. prof. szkoły realnej w Tarnopolu).
18. Koncer Franciszek, 1877—1878 (umarł w r. 1879).
19. Ks. Kopytczak Bazyli, 1869—1874 (emeryt w Tarnopolu).
20. Ks. Korduba Teodor, 1874—1876 (proboszcz gr. kat. w Brzeżanach).
21. Lang Jan, 1865—1897 (c. k prof. szk. real. w Tarnopolu).
22. Lech Władysław, 1888—1891 (c. k. insp. okręg. w Tarnowie).
23. Ks. Librewski Władysław, 1888—1895 (proboszcz rz. kat. w Chocimierzu).
24. Ks. Ławrowski Teofil, 1883—1889 (prob. rz. kat. w Janowie).
25. Maciulski Ludwik, 1894—1897 (c. k. prof. szk. real. w Tarnopolu).
26. Ks. Markowski Adam, 1889—1897 (katecheta szk. real. w Tarnopolu).
27. Ks. Martini Mikołaj, 1862—1865 (emeryt w Kołomyi).
28. Michałowski Emil, 1875—1892 (c. k. Dyrektor seminar. naucz. w Tarnopolu).
29. Ks. Nawrocki Seweryn, 1876—1883 (dziekan i proboszcz gr. kat. w Szlachcińcach, kom konsyst. dla nadzoru rel. gr. kat. w tut. zakł).
30. Ks. Niżyniecki Atanazy, 1865—1888 (umarł w r. 1890).
31. Ks. Poręba Józef, 1897 (katecheta szk. real. w Tarnopolu).
32. Procyk Andrzej, 1896—1897 (c. k. nauczyciel szk. real. w Tarnopolu).
33. Sanocki Jan, 1874 (c. k. prof. gimn. w Złoczowie).
34. Schittawanz Józef, 1860—1862 (umarł)
35. Skwarczyński Karol, 1883—1886 (c. k. naucz. sem. naucz. w Tarnowie).
36. Staniewicz Karol, 1878—1879, 1881—1897 (c. k. prof. szk. real. w Tarnopolu)
37. Urysz Michał, 1878—1879 (c. k. prof. gimn. w Stanisławowie).
38. Vogl Franciszek, 1896—1897 (c. k. prof szk. real. w Tarnopolu).
39. Waremski Szczepan, 1860—1875 (umarł jako emeryt).
40. Ks. Weiss Ludwik, 1895 1897 (prob. rz. kat. w Złotnikach).
41. Woliński Tadeusz, 1896—1397 (nauczyciel pom. szk. real. w Tarnopolu).
42. Zdziarski Piotr, 1859—1864, 1868—1888 (umarł jako em. w r. 1896).
43. Zygmuntowski Karol, 1881 (?).

Nauczyciele religii mojżeszowej.

1. Perl Emanuel, 1859—1890 (umarł).
2. Dr. Taubeles Samuel, 1891—1897.

Nauczyciele przedmiotów nadobowiązkowych.

Historyi kraju rodz. uczyli:	Zdziarski Piotr .	od r.	1871	do r.	1888
	Lech Władysław	„	1888	„	1891
	Kobak Jan . .	„	1891	„	1897
Języka ruskiego uczyli:	Duchowicz Aleksander	„	1865	„	1868
	Ks Kopytczak Bazyli	„	1868	„	1874
	Hoszowski Jan . .	„	1874	„	1889
Języka francuskiego uczyli:	Biliński Klemens	„	1859	„	1860
	Waremski Stefan	„	1860	„	1876
	Grzybowski Grzegorz	„	1876	„	1879
	Staniewicz Karol	„	1878	„	1887
	Giedroyć Antoni	„	1887	„	1893
Gimnastyki uczyli:	Marie Napoleon I. półr.	„	1872	„	1873
	Krupski Józef II. „	„	1873	„	1873
	Costazza Leopold	„	1873	„	1874
	Schmettauer Józef	„	1874	„	1884
	Skwarczyński Karol	„	1884	„	1886
	Brzezina Jan . .	„	1886	„	1888
	Szytyliński Stanisław	„	1888	„	1891
		i	1896	„	1897
	Dr. Ralski Jan .	„	1891	„	1896
Spiewu uczyli:	Kicki Józef . .	„	1859	„	1890
	Staniewicz Karol	„	1890	„	1895
	Libera Antoni .	„	1896	„	1897

V. Prace naukowe grona nauczycieli.

Grono nauczycielskie brało także czynny udział w ruchu naukowym.

Dr. August Freund, od r. 1872 prof. politechniki lwowskiej zdobył sobie swemi pracami głośne imię pośród uczonych chemików. Za zasługi bywa mu poczytywane wykrycie w nafcie benzolu i wykonanie znakomitej syntezy acetonu. Odkrycie trójmetylenu i badania nad sorbiną i sorbozą budziły podziw w Kilianim, głębokim znawcy tego działu związków.

Prace swe umieszczał Dr. A. Freund w rocznikach akademii umiejętności wiedeńskiej i berlińskiej lub w czasopismach fachowych[1])

Dyrektor Józef Kicki i prof. Jan Lang pracowali ze skutkiem nad udoskonaleniem metody nauki rysunków geometrycznych i odręcznych.

Profesorowie Edmund Bączalski i Grzegorz Grzybowski opracowali podręczniki do nauki matematyki, które przez długi czas były w użyciu szkolnem.

Miarą tego ruchu naukowego są także rozprawy drukowane w sprawozdaniach Dyrekcyi tutejszego zakładu, następującej treści:

Rok 1876.

„O stanowisku cesarza niemieckiego Henryka III do książąt niemieckich i o jego stosunkach do stolicy Apostolskiej.“ Napisał Piotr Zdziarski.

R. 1877.

„Granice rozszerzenia się gromadnego Murzynów w poszczególnych krajach Ameryki i stosunek ich liczebny do reszty mieszkańców“. Napisał Jan Kobak.

R. 1878.

„Jaki cel ma nauka języka polskiego w szkołach realnych i w jaki sposób cel ten można osiągnąć.“ Napisał Emil Michałowski.

R. 1879.

„Elementarny wywód teoryi undulacyi z zastosowaniem tejże do tłumaczeń niektórych zjawisk przyrody“. Napisał Michał Urysz.

R. 1880.

„Theorie des Beweises von der Wahrheit historischer Thatsachen“. Abhandlung v. Peter Zdziarski.

R. 1881.

„Karl des Grossen Züge gegen die Sachsen.“

„Nach Quellen gesammelte Nachrichten unter möglichst vollständiger Berücksichtigung der neueren Literatur,“ v. Peter Zdziarski.

R. 1882.

Fortsetzung der Abhandlung: „Karl des Grossen Züge gegen die Sachsen“, v. Peter Zdziarski.

R. 1883.

„Historyczny zarys matematyki u starożytnych“. Część I. do Euklidesa. Napisał Julian Fąfara.

R. 1884.

„Historyczny zarys matematyki u starożytnych“. Część II. do zdobycia Aleksandryi w r. 640. Napisał Julian Fąfara.

R. 1885.

„O użyciu rodzajnika w języku niemieckim“. Napisał Piotr Zdziarski.

---

[1]) Kosmos: r. 1892 str. 109.

R. 1886.

„Balady W. Goethego“ wierszem polskim wiernie z niemieckiego naśladowanym, przełożył M. Karol Staniewicz.

R. 1887.

„Wskazówki dla początkującego do ustawienia równań.“ Ułożył Antoni Giedroyć.

R. 1888.

„Początki o powierzchniach skośnych (spaczonych).“ Skreślił Grzegorz Grzybowski.

R. 1889.

„Początki o powierzchniach skośnych (spaczonych).“ (Ciąg dalszy). Skreślił Grzegorz Grzybowski.

R. 1890.

„Początki o powierzchniach skośnych (spaczonych)“ (Ciąg dalszy). Skreślił Grzegorz Grzybowski.

R. 1891.

„O dotykaniach powierzchni spaczonej, śrubowej, ostrej.“ Napisał Grzegorz Grzybowski.

R. 1892.

„O dotykaniach powierzchni spaczonej, obrotowej.“ Napisał Grzegorz Grzybowski.

R. 1893.

„Zestawienie własności figur na powierzchni sfery z własnościami figur płaskich, prostolinijnych.“ Napisał Antoni Giedroyć.

R. 1894.

„Zestawienie własności figur na powierzchni sfery z własnościami figur płaskich, prostolinijnych.“ (Ciąg dalszy). Napisał Antoni Giedroyć.

R. 1895.

„Zestawienie własności figur na powierzchni sfery z własnościami figur płaskich prostolinijnych.“ (Dokończenie). Napisał Antoni Giedroyć.

R. 1896 i 1897.

„Historyczny pogląd na rozwój c k wyższej szkoły realnej w Tarnopolu“ Napisał Jan Kobak.

VI. ODZNACZENIA.

a) Na wystawie światowej wiedeńskiej w r. 1873 przyznała międzynarodowa komisya sędziów c. k. niższej szkole realnej w Tarnopolu „Medal zasługi“ za rysunki geometryczne i wolnoręczne.

Pierwszych uczył Dyrektor Józef Kicki — drugich profesor Jan Lang.

b) Komisya sędziów dla grupy XXXIII. wystawy przemysłowej i rolniczej we Lwowie w r. 1877 przyznała Dyrektorowi szkoły realnej w Tarnopolu Józefowi Kickiemu „Dyplom honorowy“ za długoletnią i ze znakomitym skutkiem udzielaną naukę rysunków geometrycznych — tudzież prof. Janowi Langowi „Medal zasługi“ za naukę rysunków wolnoręcznych.

c) Na podstawie rozp. Wysokiej c. k. Rady szkolnej kraj. z dnia 3. marca 1887 l. 3002 wzięła szkoła realna w Tarnopolu udział w wystawie przemysłowej w Krakowie r. 1887, a Dyrektor tejże szkoły Józef Kicki otrzymał za naukę rysunków geometrycznych „Medal srebrny“ c. k. Ministerstwa handlu.

Wiadomości szkolne.

I. GRONO NAUCZYCIELSKIE
przy końcu roku szkolnego 1896.

L. p.	Nazwisko, imię i stopień służbowy.	Przedmiot nauki, klasa i liczba godzin w tygodniu.	Ogólna liczba godzin nauki w tygodniu.	UWAGA.
1	*Misiński Erazm*, c. k. dyrektor.	Język niemiecki III 5.	5	
2	*Dyszkiewicz Alojzy*, c. k. prof. w VIII randze.	Geografia IV 2. Historya naturalna I 3, II 3, V 3. Chemia IV 2, V 2.	15	Gosp. V kl., zawiadowca gab. hist. nat., fizyki i chemii.
3	*Lang Jan*, c.k. prof. w VIII randze	Rysunki odręczne I 4, II 4, III 4, IV 3, V 3 Kaligrafia I 2.	20	Zawiadowca zbior. dla nauki rysunk. odręcznych.
4	*Kobak Jan*, c. k. profesor.	Język niemiecki I 6. Geografia I 3, II 2, III 2, V 1. Hist. powsz. II 2, III 2, IV 2, V 3.	23	Gospodarz I kl.
5	*Staniewicz Maryan*, c. k. profesor.	Język polski I 4, II 3, III 3, IV 3, V 3. Język niemiecki IV 4.	20	Zawiadowca czyt. uczniów, gospodarz IV kl.
6	*Giedroyć Antoni*, c. k. profesor.	Język francuski III 4, IV 3, V 3. Matematyka II 3. Geometrya i rys. geometryczne II 3, III 2, IV 2. Geom. wykr. V 3.	23	Gospodarz II kl.
7	*Maciulski Ludwik*, nauczyciel.	Matematyka I 4, III 3, IV 5, V 5. Fizyka III 3, IV 2.	22	Gospodarz III kl.
8	*Ks. Weiss Ludwik*, zastępca nauczyciela.	Religia rz. kat. we wszystkich klasach tygodn. po 2 godz.	10	
9	*Ks. Markowski Adam*, zastępca nauczyciela	Religia gr. kat. I 2, II 2, III 2, IV 1, V 2.	9	
10	*Erben Józef*, zast. naucz. w gimn. w Tarnopolu.	Język niemiecki II 6.	6	
11	*Habiński Hilary*, zast. n. w gimn. w Tarnopolu.	Język niemiecki V 4.	4	
12	*Dr. Taubeles Samuel.*	Religia mojż. I 2, II 1, III 1, IV 1, V 1.	6	
	Nauczyciele przedmiotów nadobowiązkowych.			
1	*Kobak Jan*, c. k. profesor.	Historya kraju rodzinnego III 1, IV 1	2	
	Dr. Kalski Jan, c. k. prof. gimn., naucz. gimnastyki w Tow. „Sokół“.	Gimnastyka w jednym oddziale.	3	
	[illegible]aniewicz Maryan, [illegible] k. profesor.	Śpiew w dwu oddziałach	4	

Grono nauczycielskie przy końcu roku szkolnego 1897.

L. p.	Nazwisko, imię i stopień służbowy.	Przedmiot nauki, klasa i liczba godzin w tygodniu.	Ogólna liczba godzin nauki w tygodniu.	UWAGA.
1	*Rembacz Michał*, c. k. dyrektor.	Geometrya wykreślna V 3, VI 3.	6	
2	*Dyszkiewicz Alojzy*, c.k. prof. w VIII randze.	Geografia IV 2. Historya naturalna Ia 3. Chemia IV 2, V 2, VI 2.	11	Zawiadowca gabinetu chemii.
3	*Lang Jan*, c. k. prof. w VIII randze.	Rysunki odręczne II 4, III 4, IV 3, V 3, VI 3. Kaligrafia Ia 2, Ib 2.	21	Zawiadowca zbior. dla nauki rysunków odręcznych.
4	*Kobak Jan*, c. k. profesor.	Język polski Ia 4. Geografia II 2, III 2, V 1, VI 1. Historya powsz. II 2, III 2, IV 2, V 3, VI 3.	22	Gospodarz Ia kl. Zawiadowca zbiorów dla nauki geografii i historyi
5	*Staniewicz Maryan*, c. k. profesor.	Język polski Ib 4, II 3, III 3, IV 3, V 3, VI 3.	19	Zawiadowca czyt. uczniów, gosp IV. kl.
6	*Giedroyć Antoni*, c. k. profesor.	Matematyka III 3, V 5. Geometrya i rys. geom. II 3, III 2, IV 2, Rys. odr. Ia 4, Ib 4.	23	Gospodarz V kl.
7	*Vogl Franciszek*, c. k. profesor.	Matematyka Ia 4, Ib 4, II 3 Historya naturalna Ib 3, II 3, V 3, VI 2.	22	Gospodarz II kl., zawiadowca gabinetu historyi nat.
8	*Maciulski Ludwik*, c. k. profesor.	Geografia Ia 4, Ib 3. Matematyka IV 5, VI 4. Fizyka III 3, IV 2, VI 3.	23	Gospodarz VI kl., zawiadowca gabinetu fizyki.
9	*Procyk Andrzej*, nauczyciel.	Język niemiecki II 6, III 5, IV 4, V 4, VI 4.	23	Gosp. III kl. zaw. biblioteki naucz.
10	*Ks. Poręba Józef*, nauczyciel.	Religia rz. kat. we wszystkich klasach tygodniowo po 2 godziny.	12	
11	*Woliński Tadeusz*, pom. nauczyciel.	Język niem. Ib 6, a od II półr. także w Ia 6. Język francuski III 4, IV 3, V 3, VI 3.	25	Gospodarz Ib kl.
12	*Ks. Markowski Adam*, zastępca nauczyciela.	Religia gr. kat. we wszystkich klasach tygodniowo po 2 godz.	12	
13	*Dr. Taubeles Samuel.*	Religia mojżeszowa we wszystkich klasach po 1 godz. tygodniowo.	6	

UWAGA. Erben Józef, zastępca nauczyciela w c. k gimnazyum uczył w I. półr. jęz. niemieckiego w klasie Ia w 6 godz. tygodniowo.
Ks. Weiss Ludwik uczył religii rz. kat. we wszystkich kl. po 2 godz. tyg. do 12

Nauczyciele przedmiotów nadobowiązkowych.

L. p.	Nazwisko, imię i stopień służbowy.	Przedmiot nauki, klasa i liczba godzin w tygodniu.	Ogólna liczba godzin nauki w tygodniu	UWAGA.
1	*Dyszkiewicz Alojzy* c. k. profesor	Praktyczne ćwiczenia w chem. labor. w kl. V i VI po 2 godziny.	4	
2	*Kobak Jan*, c. k. profesor	Historya kraju rodzinnego III 1, IV 1, VI 1.	3	
3	*Libera Antoni*, zastępca naucz. w c.k. gimn.	Śpiew w dwu oddziałach	4	
4	*Stan. Szytyliński*, naucz. gimnastyki w Tow. „Sokół“.	Gimnastyka w dwu oddziałach.	5	

Służba szkolna: **Domin Tomasz**, tercyan i 1 pomocnik.

II. PLAN NAUKI.

A) PRZEDMIOTY OBOWIĄZKOWE.

Według rozporządzenia W. c. k. Ministerstwa wyznań i oświecenia z d. 10. maja 1893 l. 3586

I. Klasa.

Religia, 2 godz. tyg. Zasady katolickiej wiary i moralności.

Język polski, 4 godz. tyg. Czytanie wzorów według wypisów. Deklamacya. Należyte wygłaszanie z pamięci wzorowych utworów poetycznych, niekiedy ustępów prozaicznych. Gramatyka. Elementarna nauka o zdaniu pojedyńczem i o składni zgody, najważniejsze zdania poboczne, poznanie ważniejszych znaków pisarskich. Deklinacya imion. Wypracowania piśmienne cztery na miesiąc, a mianowicie: w pierwszem półroczu wyłącznie dyktaty, ułożone systematycznie, a obejmujące ważniejsze zasady i prawidła pisowni; w drugiem półroczu naprzemian dwa dyktaty i wypracowania stylistyczne, szkolne i domowe.

Język niemiecki, 6 godz. tyg. Czytanie; uczenie się na pamięć słówek, zwrotów i całych ustępów; zdawanie sprawy z treści czytanych ustępów na podstawie stosownych pytań; tłómaczenia; rozmówki. Znajomość odmian regularnych i głównych zasad składni; ćwiczenia ortograficzne. Co tydzień zadanie szkolne. Tematy: dyktaty, ćwiczenia ortograficzne dla praktycznej wprawy, pisanie z pamięci ustępów memorowanych, retrowersye.

Geografia, 3 godz. tyg. Wstępne pojęcia z geografii, o ile one uczniowi są potrzebne do zrozumienia mapy i o ile poglądowo wytłómaczyć się dadzą. Oro- i hydrograficzny przegląd części świata i poszczególnych państw przy nieustannej pomocy mapy.

Matematyka, 4 godz. tyg. Wyjaśnienie układu dziesiątkowego liczb. Pierwsze cztery działania na liczbach całkowitych, oderwanych i mianowanych. Zasady podzielności liczb; największa wspólna miara i najmniejsza wspólna wielokrotność. Ułamki zwyczajne; ułamki dziesiętne. Zamiana ułamków zwyczajnych na dziesiętne i odwrotnie. Rachunek liczbami wielorakiemi. Co miesiąc 1 zad. szkolne.

Historya naturalna, 3 godz. tyg. Nauka poglądowa. W I. półroczu kręgowce, przeważnie ssawce i ptaki; pewna ilość stosownie dobranych postaci innych gromad. W II. półroczu bezkręgowe, szczególnie członkonogie, a zwłaszcza owady; niektóre z najważniejszych i najbardziej znanych postaci z działu mięczaków i promieniaków.

Rysunki odręczne, 4 godz. tyg. Nauka poglądowa. Rysowanie płaskich utworów geometrycznych i ornamentu geometrycznego z wolnej ręki ze szczególnem uwzględnieniem linii wygiętych. Pojęcia zasadnicze z nauki o przestrzeni i wyjaśnienie poglądowe kształtów brył elementarnych.

Kaligrafia, 2 godz. tyg. Pismo zwykłe, łacińskie i niemieckie. Pismo rondowe.

II. Klasa.

Religia, 2 godz. tyg. Dzieje starego zakonu z uwzględnieniem chronologii i geografii biblijnej.

Język polski, 3 godz. tyg. Czytanie wzorów według wypisów jak w kl. I. Deklamacya jak w kl. I. Gramatyka. Elementarna nauka o zdaniu złożonem. Powtórzenie deklinacyi imion, odmiana słów. Nauka pisowni i interpunkcyi uzupełniona i rozszerzona. Ćwiczenia ortograficzne jak w kl. I. Wypracowania piśmienne: 3 na miesiąc, naprzemian dyktat, zadanie szkolne i domowe.

Język niemiecki, 6 godz. tyg. Zdawanie sprawy z czytanych ustępów na podstawie stosownych pytań, retrowersya; dłuższe rozmówki, memorowanie słówek, zwrotów i całych ustępów. Powtórzenie odmiany regularnej, poznanie najważniejszych wyjątków. Co tydzień wypracowanie piśmienne (z tych co miesiąc jedno domowe). Tematy jak w kl. I.

Geografia, 2 godz. tyg. Szczegółowa geografia Azyi i Afryki jakoteż krajów południowo i zachodnio-europejskich.

Historya, 2 godz. tyg. Dzieje starożytne, głównie Greków i Rzymian, ze szczególnem uwzględnieniem materyału mitycznego i biograficznego.

Matematyka, 3 godz. tyg. Mnożenie i dzielenie skrócone. Najważniejsze wiadomości z nauki o miarach, wagach i pieniądzach. Zamiana miar, wag i pieniędzy. Rozwiązywanie zagadnień prostych i złożonych za pomocą wnioskowania. Nauka o stosunkach i proporcyach i jej zastosowania, a mianowicie: reguła trzech, rachunek procentu prostego, dyskontu, terminu, rachunek podziału i rachunek mięszaniny. Co miesiąc 1 zad. skolne.

Historya naturalna, 3 godz. tyg. Nauka poglądowa. W I. półroczu mineralogia, a mianowicie spostrzeganie i opisywanie niewielkiej ilości gatunków minerałów bez szczególnego uwzględnienia systematyki; przy sposobności należy zwracać uwagę na najzwyklejsze skały. W II. półroczu botanika, a mianowicie spostrzeganie i opisywanie pewnej ilości roślin nasiennych rozmaitych rodzin; powolne wprowadzanie pojęć o niektórych rodzinach według systemu naturalnego, nadto niektóre rośliny zarodnikowe.

Geometrya i rysunki geometryczne, 3 godz. tyg. *a*) *Geometrya* (2 godz. tyg). Na podstawie wiadomości zasadniczych, nabytych w kl. I. przy rysunku odręcznym, nauka o przystawaniu trójkątów i równoległoboków, dzielenie odcinków. Najprostsze twierdzenia o cięciwach i stycznych do koła, o kątach obwodowych i kątach środkowych Nauka o wielokątach wpisanych i opisanych na kole. Stosunek i proporcyonalność odcinków. Podziałki zmniejszone i zwiększone. Podobieństwo trójkątów. *b*) *Rysunek geometryczny* (1 godz. tyg). Ćwiczenia w używaniu przyrządów rysunkowych w związku z przerobionym materyałem naukowym. Ornament geometryczny.

Rysunki odręczne, 4 godz. tyg. Rysunek perspektywiczny z wolnej ręki według modeli z drutu i z drzewa. Rysowanie łatwych ornamentów płaskich w konturach.

III. Klasa.

Religia, 2 godz. tyg. Żywot Pana Jezusa i dzieje apostolskie z uwzględnieniem chronologii i geografii biblijnej.

Język polski, 3 godz. tyg. Czytanie wzorów według wypisów. Czytanie, objaśnianie i zdawanie sprawy, jak w kl. I. i II. Krótkie wiadomości o życiu i pismach celniejszych pisarzy, z których dzieł wyjątki właśnie się czyta. Deklamacya jak w kl. I. Gramatyka: Przysłówki, przyimki, spójniki. Składnia rządu. Prawidła pisowni. Wypracowania piśmienne: 2 na miesiąc, naprzemian szkolne i domowe.

Język niemiecki, 5 godz. tyg. Swobodniejsza reprodukcya czytanych ustępów prozaicznych i poetycznych; uwzględnienie synonimów (zwrotów, podobną myśl wyrażających); uczenie się na pamięć. Systematyczna gramatyka w zakresie nauki o formach i składni rządu. Co miesiąc 3 zadania (2 szkolne 1 domowe). Tematy: retrowersye, reprodukcye ustępów w szkole czytanych, streszczenia.

Język francuski, 4 godz. tyg. Nauka czytania; memorowanie słówek, zwrotów i zdań; retrowersya i rozmówki. Najważniejsze prawidła odmian regularnych (rodzajnika, przymiotnika, zaimka). Słowa posiłkowe; główne zasady konjugacyi regularnej; tworzenie najważniejszych czasów złożonych. W I. półroczu co tydzień krótki dyktat w ścisłym związku z wziętymi ustępami. W II. półroczu co cztery tygodnie 2 dyktaty i jedno wypracowanie szkolne. Tematy do dyktatów jak w I. półroczu; do zadań szkolnych: pisanie z pamięci memorowanych ustępów, retrowersye.

Geografia, 2 godz. tyg. Szczegółowa geografia reszty państw europejskich (z wyjątkiem monarchii austryacko-węgierskiej), Ameryki i Australii.

Historya, 2 godz. tyg. Przegląd dziejów średniowiecznych aż do odkrycia Ameryki z uwzględnieniem monarchii austryacko-węgierskiej i kraju rodzinnego.

Matematyka, 3 godz. tyg. Rachunek ułamkami peryodycznymi i liczbami niezupełnemi w granicach żądanej dokładności. Pierwsze cztery działania na liczbach ogólnych. Podnoszenie liczb dziesiętnych do kwadratu i sześcianu. Wyciąganie pierwiastków kwadratowego i sześciennego z liczb dziesiętnych. Ćwiczenia w rachowaniu liczbami szczególnemi w celu powtórzenia materyału arytmetycznego z klas niższych, a to przeważnie na zagadnieniach z życia praktycznego. Rachunek procentu składanego z używaniem odpowiednich tablic. Co miesiąc 1 zad. szkolne.

Fizyka, 3 godz. tyg. *Ogólne własności ciał:* Rozciągłość, nieprzenikliwość, podzielność, dziurkowatość, ciężkość. *Szczególne własności ciał:* Stan skupienia, spójność, przyczepność, sprężystość. *Nauka o cieple*: Zmiana objętości, termometry, przewodzenie ciepła, zmiana stanu skupienia, ciepło topliwości i ciepło lotności, najważniejsze wiadomości o cieple promienistem. *Magnetyzm*: Magnesy naturalne i sztuczne. wzajemne działanie magnesów na siebie, magnetyzowanie przez rozdział, pocieranie; magnetyzm ziemi, zboczenie i nachylenie magnetyczne, busola. *Elektryczność*: Elektryczność statyczna, stan elektryczny, elektryzowanie przez udzielanie i wpływ, elektroskop, przyrządy zgęszczające, elektrofor, maszyna elektryczna,

elektryczność atmosferyczna. *Galwanizm:* Stosy z jednym płynem, działania termiczne prądu, wyjaśnienie elektrolizy, działania magnetyczne prądu, elektromagnesy, doświadczenia elementarne z indukcyi elektrodynamicznej i magnetoelektrycznej, elektryczność termiczna. *Akustyka* : Powstawanie głosu, zasady nauki o ruchu falowym, prędkość przewodzenia fal, odbijanie się fal, powstawanie tonów w ogóle, wysokość tonu, brzmiące struny, pręty, płyty i piszczałki, odbrzmiewanie, narząd głosowy, i narząd słuchowy.

Geometrya i rysunki geometryczne, 2 godz. tyg. *a*) *Geometrya* (1 godz. tyg). Obliczanie powierzchni figur prostolinijowych. Twierdzenie Pitagorasa. Przekształcanie figur prostolinijowych. Obwód i powierzchnia koła. Najprostsze własności elipsy i paraboli, tyczące się utwarzania tych krzywych i prowadzenia stycznych do nich. *b) Rysunek geometr.* (1 godz. tyg). Dalsze ćwiczenia w rysowaniu ornamentów geometrycznych z uwzględnieniem kolorowania.

Rysunki odręczne, 4 godz. tyg. Rysunek perspektywiczny z wolnej ręki według modeli drewnianych, tudzież grup takich modeli. Rysowanie i malowanie ornamentów płaskich z okresu starożytności klasycznej i z wieków średnich. Ćwiczenia w rysowaniu z pamięci prostych kształtów bryłowych i ornamentalnych.

IV. Klasa.

Religia, 2 godz. tyg. Wyjaśnienie ważniejszych obrzędów kościelnych z podaniem powodu i czasu ich wprowadzenia.

Język polski, 3 godz. tyg. Czytanie wzorów jak w klasie III. Deklamacya jak w klasie I. Gramatyka. Składnia w obrębie czasownika. Systematyczna nauka o zdaniach złożonych i okresach, powtórzenie całego materyału gramatycznego w ogólniejszych zarysach. Ćwiczenia piśmienne jak w kl. III.

Język niemiecki, 4 godz. tyg. Reprodukcye, jak w klasie III. uczenie się na pamięć. Systematyczna gramatyka w zakresie nauki o zdaniu; uzupełnienie składni rządu. Co miesiąc 3 zadania (2 szkolne 1 domowe). Tematy: retrowersye, reprodukcye, opowiadania, opisy i listy.

Język francuski, 3 godz. tyg. Zdawanie sprawy z treści czytanych ustępów na podstawie stosownych pytań; retrowersye; dłuższe rozmówki; memorowanie słówek, zwrotów i całych ustępów. Powtórzenie i uzupełnienie odmian regularnych (przymiotnika, liczebnika zaimka); nauka o przysłówku i przyimku; najzwyklejsze czasowniki nieregularne. Co 4 tygodnie jeden dyktat, jedno zadanie szkolne i jedno domowe. Tematy do wypracowań jak w klasie III. przy cokolwiek zwiększonych wymaganiach.

Geografia, 2 godz. tyg. Szczegółowa geografia monarchii austryacko-węgierskiej i kraju rodzinnego.

Historya, 2 godz. tyg. Dzieje nowożytne od odkrycia Ameryki z uwzględnieniem historyi monarchii austryacko-węgierskiej i kraju rodzinnego.

Matematyka, 5 godz. tyg. *a) Arytmetyka ogólna:* Nauka o czterech pierwszych działaniach głównych, przeprowadzona na zasadach ścisłych. Prawa zasadnicze podzielności liczb. Teorya największej wspólnej miary i najmniejszej wspólnej wielokrotności, zastosowana do wielomianów. Nauka o ułamkach zwyczajnych. Zamiana ułamków zwyczajnych na dziesiętne i odwrotnie. Uzasadnienie dokładne rachunku ułamkami dziesiętnymi, a w szczególności skróconego mnożenia i dzielenia. Nauka o stosunkach i proporcyach z zastosowaniami. Nauka o równaniach stopnia pierwszego o jednej i więcej niewiadomych z zastosowaniem do rozwiązywania ważniejszych zagadnień praktycznych. *b) Planimetrya*: Pojęcia zasadnicze geometryi. Linia prosta [promień, odcinek], kąt, jego rodzaje i pomiar. Proste równoległe, koło, jego promień, cięciwa, średnica, sieczna, styczna, odcinek i wycinek. Trójkąt, wielokąt. Przystawanie figur płaskich i wynikające stąd własności tychże figur. Twierdzenia o kole, których dowodzenie polega na przystawaniu. Proporcyalność odcinków. Podobieństwo figur prostoliniowych i wynikające stąd własności tychże figur. Twierdzenia o kole, których dowodzenie polega na podobieństwie. Co miesiąc 1 zad. szkolne.

Fizyka, 2 godz. tyg. *Mechanika:* Ruch prostolinijowy, równoległobok prędkości, składanie i rozkładanie sił, spadanie, określenie siły jako iloczynu masy i przyspieszenia, rozszerzenie nauki o ciężkości ciał środek ciężkości, dźwignia, belka wagi, wahadło proste, ruch centralny, siła odśrodkowa, przeszkody ruchu. Okazanie praw równowagi na maszynach prostych. Okazanie praw zasadniczych hidrostatyki za pomocą przyrządów, zasada Archimedesa, ciężar właściwy, gęstość względna, areometr podziałkowy, ciśnienie reakcyjne. Doświadczenie Torricellego, barometry, prawo Mariotta, pompa pneumatyczna, prężność par, maszyna parowa. — *Optyka geometryczna:* Przewodzenie światła w linijach prostych, cień, fotometry, prawo odbicia, odbicie na zwierciadłach, załamanie światła, rozszczepienie światła, soczewki, wykreślanie obrazów w soczewkach dwuwypukłych i dwuwklęsłych, ciemnia optyczna, oko, warunki widzenia wyraźnego, okulary, lupa, mikroskop, najprostsze lunety, widmo słoneczne, linie Fraunhofera.

Chemia, 2 godz. tyg. W I. półroczu: Wiadomości wstępne. Wodór, Chlorowce. Tlen i grupa siarkowców (siarka, selen i tellur); grupa azotowców [azot, fosfor, arsen, antymon]. W II. półroczu: Bor, węgiel i krzem, metale alkaliczne i metale ziem alkalicznych.

Geometrya i rysunki geometryczne, 2 godz. tyg. *a) Geometrya* [1 godz. tyg.] Nauka o wzajemnem położeniu prostych i płaszczyzn w przestrzeni, o ile ona znajdzie zastosowanie w geometryi wykreślnej. Graniastosłup, ostrosłup, walec, stożek i kula. Obliczanie powierzchni i objętości tych brył. *b) Rysunek geometr.* [1 godz. tyg.] Konstrukcya elipsy i paraboli. Rysowanie z poglądu brył stereometrycznych w rzucie poziomym i pionowym.

Rysunki odręczne, 3 godz. tyg. Rysunek perspektywiczny z wolnej ręki prostych naczyń i części architektonicznych. Rysowanie i malowanie ornamentów płaskich w stylu odrodzenia i w stylu wschodnim. Rysowanie ornamentów plastycznych według modeli gipsowych. Ćwiczenia w rysowaniu z pamięci brył i typowych kształtów ornamentalnych.

V. Klasa.

Religia, 2 godz. tyg. W I. półroczu historyczny przegląd głównych źródeł katolickiej nauki wiary i moralności. W II. półroczu dogmatyka katolicka.

Język polski, 3 godz. tyg. Czytanie wzorów. Poznanie celniejszych a charakterystycznych ustępów z dzieł autorów klasycznych (greckich i rzymskich) na podstawie wzorowych przekładów. Uzupełnienie wiadomości o najważniejszych gatunkach poezyi i prozy, nabytych już w klasach poprzednich. Czytanie celniejszych dzieł literatury polskiej wieku XVI. Obowiązkowa lektura domowa. Deklamacya. Wypracowania stylistyczne: 7 na półrocze, naprzemian szkolne i domowe.

Język niemiecki, 4 godz. tyg., Ćwiczenia w reprodukcyi szczegółowej lektury nowszych pisarzy, przeważnie prozaicznej. Memorowanie (deklamacya). Obowiązkowa lektura domowa. Uzupełnienie wiadomości gramatycznych (ze składni rządu, zdania i szyku). Co miesiąc 2 zadania (naprzemian domowe i szkolne). Tematy: streszczenia czytanych ustępów, opowiadania, opisy, przekłady z języka polskiego (na zad. szk.).

Język francuski, 3 godz. tyg. Zdawanie sprawy z treści czytanych ustępów na stosowne pytania; dłuższe rozmówki; próby samodzielnej reprodukcyi czytanych ustępów; memorowanie zwrotów, zdań i całych ustępów. Uzupełnienie nauki o odmianach. Czasowniki nieregularne, niezupełne i nieosobowe; spójniki. Składnia rządu; składnia w obrębie czasownika (tryby i czasy). Co 4 tygodnie 1 zadanie szkolne i 1 domowe. Tematy jak w klasach poprzednich: krótkie swobodne opowiadania; przekłady z języka wykładowego na język francuski.

Geografia i historya. a) Geografia, 1 godz. tyg. Najważniejsze wiadomości o płodach surowych, komunikacyi i przemyśle państw. pozaeuropejskich na podstawie poznania tychże topicznego i fizyczno geograficznego. *b) Historya*, 3 godz. tyg. Dzieje starożytne a zwłaszcza Greków i Rzymian.

Matematyka 5 godz. tyg. a) *Arytmetyka ogólna.* Nauka o potęgach i pierwiastkach. Liczby wymierne i niewymierne, rzeczywiste i urojone. Nauka o logarytmach. Układ i użycie tablic logarytmowych. Równania wykładnicze. *b) Geometrya. Planimetrya.* Równość przekształcanie, podział i powierzchnia figur prostolinijowych. Wielokąty foremne wpisane i opisane na kole. Pomiar koła. c) *Trygonometrya płaska.* Funkcye goniometryczne i najgłówniejsze związki między niemi. Układ i użycie tablic trygonometrycznych. Twierdzenia zasadnicze o rozwiązywaniu trójkątów płaskich. Rozwiązywanie trójkątów prostokątnych i ukośnokątnych. Zastosowanie do niektórych przypadków złożonych i do rozwiązywania zagadnień z cyklometryi i geodezyi. Co miesiąc 1 zad. szkolne.

Historya naturalna, 3 godz. tyg. *Zoologia.* Najważniejsze wiadomości o budowie ciała ludzkiego i funkcyach jego organów. Kręgowce i ważniejsze gromady bezkręgowych z uwzględnieniem ich anatomii, morfologii i rozwoju, lecz z pominięciem wszystkiego, co wkracza w zakres systematycznych szczegółów.

Chemia, 2 godz. tyg. W I. półr. Reszta metali; powtórzenie ważniejszych zasad teoretycznych. W II. półr. węglowodory nasycone (parafiny)

i połączenia pochodne, z nich wywiedzione jak: alkohole jednoatomowe, kwasy tłuszczowe i t. p. Węglowodany.

Geometrya wykreślna i rysunki geometr. 3 godz. tyg. Powtórzenie najważniejszych twierdzeń ze stereometryi. Rzuty punktów, prostych i figur płaskich, ślady prostych i płaszczyzn, zagadnienia wynikające z wzajemnego położenia tych utworów przestrzennych z uwzględnieniem dwu i trzech płaszczyzn rzutowych. Konstrukcya cieniów. Obroty i kłady płaszczyzn Rzeczywista długość odcinków prostych, kątów i figur. Rozmaite zagadnienia.

Rysunki odręczne, 3 godz. tyg Wyjaśnienie budowy głowy i twarzy ludzkiej, oraz ćwiczenia w rysowaniu głów według tablic ściennych, wzorów podręcznych i medalionów. Powtórzenie i dalszy ciąg materyału naukowego klas poprzednich. Przy sposobności wyjaśnienie porządków w architekturze starożytnej.

Klasa VI.

Religia, 2 godz. tyg. Etyka katolicka.

Język polski, 3 godz. tyg. Czytanie wzorów. Poznanie celniejszych a charakterystycznych ustępów z autorów klasycznych (greckich i rzymskich) na podstawie wzorowych przekładów. Czytanie celniejszych dzieł literatury polskiej od początku XVII. wieku do r. 1822. Mickiewicz. Poznanie nowożytnych gatunków poezyi i prozy. Ćwiczenia w wykładzie ustnym. Obowiązkowa lektura domowa. Deklamacya. Wypracowania stylistyczne jak w kl. V.

Język niemiecki, 4 godz. tyg. Pogląd na rozwój dawniejszej literatury niemieckiej aż do Klopstocka; dokładniejsza, na lekturze celniejszych dzieł oparta, znajomość epoki klasycznej od Klopstocka do r. 1874 ze szczególnem uwzględnieniem Lessinga i Herdera. Podanie zasad poetyki i stylistyki. Deklamacya; obowiązkowa lektura domowa. Co miesiąc 2 zadania (naprzemian szk. i dom.) Tematy: opisy, tok myśli czytanych ustępów, łatwiejsze rozprawki, przekłady z języka polskiego (na zad. szk.).

Język francuski, 3 godz. tyg. Dokończenie nauki gramatycznej; zwroty imiesłowowe, zdania przysłówkowe. Czytanie większych ustępów z prozy powieściowej i opisowej; wzory poezyi epicznej i lirycznej; krótkie szkice biograficzne tych autorów, z których dzieł wyjątki właśnie się czyta i ćwiczenia ustne. Nauki udziela się w języku francuskim. Co 4 tygodnie jedno zadanie szkolne i jedno domowe. Tematy: swobodna reprodukcya przerobionych w szkole ustępów powieściowych; streszczanie ustępów większych; przerabianie poematów opisowych na prozę; listy; przekłady na język francuski w ścisłem zastósowaniu do pewnych prawideł składni, z zachowaniem zasady stopniowania aż do przekładu dzieł oryginalnych.

Geografia i historya. a) Geografia, 1 godz. tyg. Najważniejsze wiadomości o płodach surowych, komunikacyi i przemyśle państw europejskich z wyjątkiem monarchii austr.-węg. *b) Historya,* 3 godz. tyg. Dzieje średniowieczne i nowożytne, aż do pokoju westfalskiego ze szczególnem uwzględnieniem historyi austr.-węg. i kraju rodzinnego.

Matematyka, 4 godz. tyg. *a) Arytmetyka ogólna.* Ułamki, ciągłe ich wartości przybliżone. Równania nieoznaczone stopnia 1 i niektóre równania nieoznaczone stopnia 2 o dwu niewiadomych. Szeregi arytmetyczne

Postępy geometryczne. Zastósowanie do rachunku procentu składanego i rachunku rent. Nauka o połączeniach. Dwumian Newtona dla wykładników całkowitych i dodatnich. *b) Geometrya. Stereometrya.* Najważniejsze twierdzenia o wzajemnem położeniu prostych i płaszczyzn w przestrzeni. Zasadnicze własnosci naroży w ogólności, a w szczególności naroży trójściennych (naroża biegunowo odpowiednie). Przystawanie i symetrya. Graniastosłupy i ostrosłupy, ich własności ogólne i przystawanie. Obliczanie powierzchni i objętości graniastosłupów, ostrosłupów, ostrosłupów ściętych i pryzmatoidy. Bryły foremne, walec, stożek i kula. *c) Trygonometrya sferyczna.* Zasadnicze własności trójkąta sferycznego (trójkąt biegunowo odpowiedni). Wzory zasadnicze do rozwiązywania trójkątów sferycznych prostokątnych i ukośnokątnych. Zastósowanie do niektórych zagadnień prostych ze stereometryi, geografii matematycznej i astronomii. Co miesiąc 1 zadanie szkolne.

Historya naturalna, 2 godz. tyg. *Botanika.* Poznanie gromad świata roślinnego w ich naturalnym porządku z uwzględnieniem ich budowy anatomiczno-morfologicznej, jakoteż fizyologii roślin w ogólności. Cechy najważniejszych gromad, z opuszczeniem wszystkiego, co wchodzi w zakres szczegółów systematyki.

Fizyka. 3 godz. tyg. Uzupełnienie wiadomości o własnościach ogólnych ciał, nabytych w klasach niższych, drobina, atom, Stany skupienia, spójność, sprężystość i wytrzymałość. *Mechanika.* Statyka punktu materyalnego i punktów stale połączonych, moment siły, środek ciężkości, para sił, stałość podparcia, tarcie. Dynamika punktu materyalnego, praca mechaniczna, energia kinetyczna, ruch drgający punktu materyalnego, ruch krzywoliniowy, siła odśrodkowa, rzut pocisków. Dynamika punktów stale połączonych, ruch środka ciężkości, określenie momentu bezwładności. Wahadła fizyczne. Maszyny proste. Objaśnienie zasady prac przygotowanych na dźwigni. Przegląd najważniejszych zjawisk, polegających na obrocie ziemi. Ściśliwość płynów, napięcie na powierzchni, rurki włoskowate. Ciśnienie hydrostatyczne, parcie płynów, równowaga ciał pływających. Areometr podziałkowy, prędkość wypływu. Ciśnienie powietrza, barometry. Prawo Mariotta i Gay-Lussaca, zjawiska, które na nich polegają. Pomiar barometryczny wysokości. Utrata ciężaru ciał w powietrzu. *Nauka o ruchu falowym.* Fale podłużne i fale poprzeczne. Prawo Huyghensa najogólniejsze twierdzenia o odbijaniu, załamywaniu się i interferencyi fal. *Akustyka.* Powstawanie głosu, wyznaczenie wysokości tonów, brzmiące struny, pręty, płyty i powietrze. Odbijanie się i interferencya fal głosowych, tony kombinacyjne, barwa tonu. Narząd głosowy i narząd słuchowy.

Chemia, 2 godz, tyg. W 1. półr.: Połączenia organiczne nienasycone. Ciała aromatyczne, glukosydy i alkaloidy. W 2. półr.: Ciała białkowe. Zarys chemii fizyologicznej roślin i zwierząt.

Geometrya wykreślna, 3 g. tyg. Rzuty prostokątne graniastosłupów i ostrosłupów, przekroje płaskie tych brył i ich siatki. Cienie tych brył. Wykreślanie walców, stożków i powierzchni obrotowych szczególnie rzędu drugiego. Płaszczyzny styczne do tych powierzchni, ich płaskie przekroje i przebicie prostą i wzajemnie ich przenikanie się. Wyznaczanie cieniów własnych i rzuconych tych powierzchni.

Rysunki odręczne, 3 godz. tyg. Rysowanie głów według płaskorzeźb wypukłych masek i biustów, a w danym razie według wzorów. Powtórzenie

i ciąg dalszy materyału naukowego klas poprzednich. Przy sposobności wyjaśnienia kształtów architektury i ornamentyki średniowiecznej.

W roku szkolnym 1897/8 przybywa w tym zakładzie

Klasa VII.

w której udzielać się będzie nauki na podstawie planu z r. 1893. w następującym zakresie:

Religia, 2 godz. tyg. Przegląd historyi kościelnej.

Język polski, 3 godz. tyg. Czytanie wzorów. Poznanie celniejszych a charakterystycznych ustępów z autorów klasycznych (greckich i rzymskich) na podstawie wzorowych przekładów. Czytanie celniejszych dzieł literatury polskiej wieku XIX w całości lub w dłuższych wyjątkach. Ćwiczenia w wykładzie ustnym. Obowiązkowa lektura domowa. Deklamacya jak w kl. I. Ćwiczenia stylistyczne jak w kl. VI.

Język niemiecki, 4 godz. tyg. Epoka klasyczna od r. 1794 do śmierci Goethego; pisarze austryaccy czasów nowszych. Pogląd na dzieje piśmiennictwa niemieckiego po śmierci Goethego. Deklamacya. Obowiązkowa lektura domowa. W 1. półr. 5 wypracowań (2 szk., 3 dom.), w 2 półr 4 wypracowania (przeważnie szkolne). Tematy: charakterystyki, rozprawki, sprawozdania z lektury szkolnej lub domowej.

Język francuski, 3 godz. tyg. Powtarzanie przy sposobności najważniejszych prawideł gramatycznych. Lektura dłuższych ustępów poetycznych (dramatów) i prozaicznych. Zarysy biograficzne tych autorów, z których dzieł wyjątki właśnie się czyta. Uwzględnianie rozpraw z dziedziny nauk przyrodniczych i technicznych. Nauki udziela się w języku francuskim. Wypracowania piśmienne jak w kl. VI.

Geografia i historya. a) Geografia, 1 g. t. Wiadomości o płodach surowych, komunikacyi i przemyśle (w stosownie zwiększonym zakresie wymagań) tudzież o ustroju konstytucyjnym i administracyi monarchii austryacko-węgierskiej. — *b) Historya* 3 godz. tyg. Dzieje nowożytne od pokoju westfalskiego według tych samych zasad, co w kl. VI, uwzględniając przytem te zjawiska z dziejów cywilizacyi, które mają związek z rozwojem gospodarstwa społecznego, z podróżami i odkryciami.

Matematyka. 4 g.t. *a) Arytmetyka ogólna*. Zasady nauki o prawdopodobieństwie, tablice śmiertelności. Niektóre zagadnienia z nauki o ubezpieczeniach na życie. Liczby zespolone, ich moduł i argument. *b) Geometrya analityczna na płaszczyźnie*. Zastosowanie algebry do geometryi. Układ dwuosiowy i układ biegunowy. Przerobienie spółrzędnych. Prosta, koło, parabola, elipsa, hiperbola. Nauka o tych liniach na podstawie zasadniczego określenia każdej z nich i z wyprowadzeniem tych własności głównych, które tyczą się ogniska, stycznej i normalnej, posługując się układem dwu osi prostokątnych. Kwadratura elipsy i paraboli. Równania biegunowe koła i przecięć stożkowych, przyjmując ognisko za biegun a oś główną za oś biegunową. *c)* Powtórzenie całego materyału naukowego w sposób praktyczny na przykładach odpowiednio dobranych. Co cztery tygodnie zadanie szkolne.

Historya naturalna, 3 godz. tyg. W 1 półr. *mineralogia.* Krótki zarys krystalografii; następnie nauka o najważniejszych minerałach ze względu na ich fizyczne, chemiczne i inne pouczające własności. W 2 półr. główne zasady *geologii.* Zwięzłe i krótkie przedstawienie przemian fizycznych i chemicznych z uwzględnieniem stosownych przykładów; najzwyklejsze skały i najważniejsze szczegóły o budowie gór, objaśnione o ile możności przykładami z bliskiego otoczenia. Krótki opis epok geologicznych z uwzględnieniem zwierząt i roślin przedhistorycznych. Porównanie tych ostatnich z odpowiednimi typami dzisiejszymi, pogląd na rodowe powinowactwo istot żyjących.

Fizyka, 4 godz tyg *Magnetyzm*: Określenie magnetyzmu, bieguny magnetyczne, moment magnetyczny, pozioma składowa magnetyzmu ziemskiego, zmiany magnetyzmu ziemskiego. *Elektryczność*: Wzbudzenie stanu elektrycznego, prawo Coulomba, wpływ, przyrządy zgęszczające. Ogniwa stałe. Prawa elektrolizy, chemiczna jednostka natężenia prądu, prawo Ohma, jednostka oporu Siemensa. Proporcyonalność między działaniem chemicznem a magnetycznem. Busola stycznych. Teorya Ampèra. Indukcya magnetoelektryczna i elektrodynamiczna, prawa zasadnicze dyamagnetyzmu. Elektryczność termiczna. Najgłówniejsze zastosowania techniczne elektryczności i magnetyzmu. *Optyka geometryczna*: Przewodzenie światła w liniach prostych, fotometrya, odbijanie się światła w zwierciadłach płaskich i sferycznych. Sekstans. Załamywanie się światła w graniastosłupach i soczewkach, wykreślanie i obliczanie obrazów w soczewkach, rozszczepianie się światła, linie Fraunhofera, analiza spektralna. Oko, mikroskopy, lunety, teleskopy. *Optyka fizyczna*: Wyjaśnienie sposobów mierzania prędkości światła. Związek między prędkością a załamywaniem się światła w dwu środkach według zasady Huyghensa. Prawa ogólne interferencyi światła. Graniastosłup interferencyjny. Polaryzacya światła przy odbiciu, podwójne załamywanie się światła, polaryzacya przy podwójnem załamywaniu się światła. Fluorescencya, fosforescencya, działanie chemiczne światła. *Nauka o cieple*: Termometr, spółczynnik rozszerzalności, termometr powietrzny, ilość ciepła, kalorya, ciepło właściwe. Zmiana stanu skupienia. Pary nasycone i pary przeciepłone. Przewodzenie ciepła. Ciepło promieniste. Mechaniczny równoważnik ciepła. *Astronomia*: Ruch dzienny sfery wszechświata, azymut, wysokość, kąt godzinny i zboczenie. Ruch postępowy ziemi, wznoszenie proste, zboczenie, długość i szerokość. Zjawiska, które tłómaczą się równoczesnym ruchem obrotowym i postępowym ziemi. Precesya punktów równonocnych, kalendarz. Ciążenie powszechne ciał niebieskich. Ruch księżyca, planet i komet. Gwiazdy stałe, aberacya światła.

Geometrya wykreślna, 3 godz. tyg. *Perspektywa liniowa.* Wykreślanie prostych i płaszczyzn. Punkty dzielenia. Kłady. Rozmaite zagadnienia o punkcie, prostej i płaszczyznie. Wykreślanie brył stereometrycznych i przedmiotów technicznych. Powtórzenie najważniejszych partyi geometryi wykreślnej.

Rysunki odręczne, 3 godz. tyg. Powtórzenie i ciąg dalszy materyału naukowego klas poprzednich, z uwzględnieniem zdolności uczniów. Ćwiczenia w szkicowaniu.

B). PRZEDMIOTY NADOBOWIĄZKOWE.

Historya kraju rodzinnego, w kl. III., IV. i VI po 1 godz. tyg. W kl. III. wzięto od najdawniejszych czasów do r. 1492, w kl. IV. od r. 1492 do najnowszych czasów, a w kl. VI. od najdawniejszych czasów do połowy wieku XVII.

Ćwiczenia praktyczne w chemicznem laboratoryum. W myśl rozporządzenia Wysokiego c. k. Ministerstwa oświaty z dnia 19, lipca 1894 r. l. 1352. rozpoczęto w b. r. szk. ćwiczenia w laboratoryum chem. z uczniami klasy V i VI. po dwie godziny tygodniowo: Zapoznano uczniów z użyciem przyrządów i odczynników, potrzebnych w toku rozbiorów chemicznych.

Analiza prostych połączeń. Użycie dmuchawki: zabarwienia pereł boraksu i redukcya rozmaitych metalów.

Zapoznano uczniów z uzyskaniem niektórych połączeń chem. (preparatów) przyczem zwracano uwagę uczniów na objawy zjawisk i na działania chem.

Gimnastyka, Uczniowie zapisani na ten przedmiot podzieleni byli na dwa oddziały, z których każdy pobierał naukę. w 2 godz. tyg. Oprócz tego tworzyli uczniowie wprawniejsi oddział przodowników, którzy byli nauczycielowi przy nauce pomocni i ćwiczyli się w osobnej godzinie co tygodnia.

W nauce postępowano w miarę rozwoju sił fizycznych i nabytej zręczności uczniów od ćwiczeń łatwiejszych do trudniejszych. Rozpoczęto od najłatwiejszych ćwiczeń w postawie stojącej i w pochodach, następnie przedsiębrano ćwiczenia na przyrządach a mianowicie na drążku i kółkach: zwieszania, wymyki, wspierania, zwieszania kolankowe, kołowroty i wychwyty; na koniu i poręczach ćwiczono w podporach, wsiadach, przeskokach, a wreszcie w rozmaitych woltyżach.

Śpiew w 2 oddziałach po 2 godz. tyg.

I. oddział. Z teoryi śpiewu wzięto zasady układu muzycznego, nuty, ich wartość, interwały, krzyżyki, bemole, kasowniki, takt, tempo, rozmaite znaki muzyczne (forte, piano, crescendo, diminuendo i t. d.); gamy dur i mol; ćwiczenia rytmiczne, ćwiczenia w sekundach, tercyach, kwartach i kwintach; kanony. Przygotowanie do chóru mięszanego.

II. oddział. Śpiew choralny: 35 pieśni religijnych, kościelnych i cerkiewnych na chór mięszany, 6 pieśni świeckich polskich i ruskich na chór 4 głosowy męski.

C). WYKAZ LEKTURY

za rok szk. 1896/7.

Wymienione poniżej dzieła literackie czytano w całości, a to częściowo w szkole z uzupełnieniem za pomocą lektury domowej.

Język polski,

KLASA V.

1. Treny Jana Kochanowskiego, wydanie Mrówki.
2. Skargi kazanie: O miłości ojczyzny, " "
3. Skargi kazanie: Wzywanie do pokuty, " "
4. Sielanki Szymonowicza, " "

KLASA VI.

1. Pamiętniki Paska, wydanie Towarzystwa naucz. szkół wyższych.
2. Satyry Krasickiego, wydanie Mrówki.
3. Bajki Krasickiego. „ „
4. Powrót posła, komedya Niemcewicza, wydanie Zuckerkandla.
5. „Barbara Radziwiłłówna“ Felińskiego, wydanie Mrówki.

Język niemiecki.

KLASA V.

1. Goethe. Dichtung und Wahrheit. (Niektóre ustępy).
2. Schiller. Lied von der Glocke.

KLASA VI.

1. Lessing. Minna von Barnhelm.
2. „ Emilia Galotti.
3. Herder. Der Cid.
4. Goethe. Iphigenie auf Tauris.

D) WYKAZ TEMATÓW

do ćwiczeń ustnych z języka polskiego w roku szk. 1896/7.

KLASA VI.

1. Skarga i Starowolski jako pisarze polityczni, zestawienie porównawcze. Uczeń A. Blumenblatt.
2. Ludwik IX. i jego polityka. Uczeń A. Blumenblatt.
3. Sztuki piękne w starożytnym Egipcie. Uczeń W. Gabriel.
4. Pamiętniki J. Chr. Paska, streszczenie wyprawy duńskiej. Uczeń K. Gajewski.
5. Porównanie J. Korzeniowskiego z hr. Al. Fredrą pod względem charakteru, talentu i zasług. Uczeń M. Jawetz.
6. Rozwój i znaczenie sztuk pięknych we Włoszech za życia Raphaëla i jemu współczesnych. Uczeń M. Jawetz.
7. Przyczyny wojen kozackich. Uczeń A. Kamiński.
8. W przededniu pierwszego rozbioru Polski, na podstawie historyi Bobrzyńskiego. Uczeń A. Kamiński.
9. Dzieje uniwersytetu krakowskiego. Uczeń J. Krupa.
10. Oświata za Piastów. Uczeń J. Krupa.
11. Powstanie królestwa polskiego kongresowego. Uczeń J. Krupa.
12. Attyla i Karol XII., porównanie. Uczeń A. Łuszpiński.
13. Religie Chińczyków. Uczeń A. Łuszpiński.
14. Rozbiór bajki Krasickiego: Wilczek. Uczeń A. Margulies.
15. Pogląd na rozwój poezyi dramatycznej w starożytnej Grecyi. Uczeń W. Rembacz.
16. Stanowisko różnowierców w Polsce. Uczeń W. Rembacz.
17. Staszic i Kołłątaj, zestawienie pod względem charakteru, zasług i talentu. Uczeń H. Schalit.
18. Charakter i znaczenie Halbana — Wajdeloty w poemacie A. Mickiewicza pod tytułem „Konrad Wallenrod“. Uczeń H. Schalit.
19. Charakterystyka Litawora z „Grażyny“. Uczeń J. Schmergel.
20. Przyczyny stopniowego upadku literatury polskiej w XVII. i w pierwszej połowie XVIII. wieku. Uczeń J. Schmergel.
21. Znaczenie zakonu krzyżackiego za czasów Jagiełły. Uczeń St. Turyn.
22. Przyczyny upadku literatury polskiej w okresie czwartym i objawy odrodzenia. Uczeń A. Zawadowski.

E. TEMATY

do wypracowań piśmiennych w r. szk. 1896/7.

a) W języku polskim.

W KLASIE V.

1. Pogrzeb u pogańskich Litwinów, podług Grażyny; (domowe).
2. Spór Achilesa z Agamemnonem, według I. księgi Iliady.
3. Wyprawa po zwłoki Hektora, podług XXIV. księgi Iliady; (domowe).
4. Treść VI. pieśni Iliady.
5. Bitwa Litwinów z Krzyżakami, podług Grażyny; (domowe).
6. Losy Jacka Soplicy.
7. Dlaczego widzenie matki we śnie ukoiło żal Kochanowskiego? (domowe)
8. Układ i przewodnie myśli trenów Kochanowskiego.
9. Architektura u starożytnych Egipcyan; (domowe).
10. Jakie błędy gani Kochanowski w „Satyrze“?
11. Treść I. księgi „Pana Tadeusza“; (domowe).
12. „Żeńcy“ Szymona Szymonowicza.
13. Podział i osnowa, „Odprawy posłów greckich“ Kochanowskiego; (domowe).
14. Młodość Mohorta.

W KLASIE VI.

1. Dzieje zamku Horeszków, podług „Pana Tadeusza“; (domowe).
2. Charakterystyka III. okresu literatury.
3. Ateny, Rzym, Jerozolima, jako ogniska cywilizacyi starożytnej; (dom.).
4. Wpływ poziomego rozwoju lądu na cywilizacyę.
5. Gospodarstwo w Soplicowie; (domowe).
6. Stosunki społeczne w Rzymie w czasie wystąpienia Grachów.
7. „Kto garścią ziemię nosi, góry się doczeka,
   Z kropli za kroplą z czasem uzbiera się rzeka“.
   Wierszyk ten ma stanowić motyw do powiastki; (domowe).
8. Charakterystyka i najcelniejsze dzieła Krasickiego.
9. Rozwój i układ dramatu greckiego; (domowe).
10. Przyczyny odrodzenia literatury polskiej za Stanisława Augusta.
11. Znaczenie tlenu w przyrodzie; (domowe).
12. Wartość czasu.
13. Zawiązki państwa polskiego; [domowe].
14. Droga żelazna, jako jeden z najcelniejszych wynalazków.

b) W języku niemieckim.

W KLASIE V.

1. Das ägyptische Königthum nach der Schullectüre.
2. Inhalt und moralische Sentenz des Gedichtes „die Glücklichen“ von Ernst v. Feuchtersleben; (dom).
3. Die charakteristischen Merkmale der griechischen Säulenordnungen.
4. Der Zauberlehrling, Disposition und Gedankengang; (dom).
5. Eine Übersetzung aus dem Polnischen.
6. Das Orakel bei den Griechen; (domowe).
7. Die Stadt Tarnopol. (Eine Beschreibung); (dom).
8. Die Verwendung der Steinkohle.
9. Der Winter und seine Annehmlichkeiten; (dom)
10. Die Treue, sie ist doch kein leerer Wahn.
11. Beschreibung des Jordanfestes — dla izraelitów: Ein Brief an die Eltern über das Ergebnis der Classification; (dom).

12. Eine Übersetzung aus dem Polnischen.
13. Inhalt des Gedichtes „des Vogels Rath“ von Josef v. Hammer-Purgstall.
14. Der Einfluss des Frühlings auf den Menschen; (dom).
15. Die Feuersbrunst im Anschluss an Schillers „Lied von der Glocke“; (dom).
16. Vaters Heimkehr von Mickiewicz. Inhaltsangabe.
17. Die Kraniche des Ibykus. Inhalt und Idee des Gedichtes; (dom).
18. Der Kampf der Horatier und Curatier.
19. Beschreibung des Glockengusses nach Schillers „Lied von der Glocke“; (dom).
20. Das altrömische und das moderne Haus, nach dem Schulunterrichte.

W KLASIE VI.

1. Veranlassung, Verlauf und Ende des Kampfes im Hildebrandsliede; (domowe).
2. Der Ritterschlag bei den alten Deutschen.
3 Die historischen und mythologischen Elemente im Nibelungenliede; (dom).
4. Das Leben Walthers v. der Vogelweide und seine Lieder.
5. Martin Luthers Verdienste um die deutsche Literatur; (dom).
6. Eine Übersetzung aus dem Polnischen.
7. Edle Behandlung erzeugt auch in rohen Menschen aufrichtige Dankbarkeit und treue Anhänglichkeit. Das Thema ist im Anschluss an den I. Aufzug der „Minna v. Barnhelm“ zu behandeln; (dom).
8. Der Streit der Leipziger und der Schweizer.
9. Klopstock und Wieland. Eine Vergleichung.
10. Der Versuch Tellheims die Verlobung rückgängig zu machen und das Gegenspiel Minnas; (dom).
11. Aus welchen Haupthandlungen ist der „Oberon“ zusammengesetzt? (dom).
12. Der Charakter des Philotas in Lessings gleichnamigem Trauerspiel.
13. Eine Übersetzung aus dem Polnischen,
14. Geschichte des Tantalus Geschlechtes nach der Tragödie „Iphigenie auf Tauris“ von Goethe: (dom).
15. Die Bedeutung der Ströme für die Cultur; (domowe).
16. Eine Übersetzung aus dem Polnischen.
17. Vergleichung der Gedichte „Erlkönig“ von Goethe und „Erlkönigs Tochter“ von Herder; (dom).
18. Die Folgen der Kreuzzüge. Auf Grund des Schulunterrichtes.
19. Bürgers „Lenore“ und „die Entführung“ v. Mickiewicz. Eine Parallele; (dom).
20. Iphigeniens Charakter.

F. WYKAZ PODRĘCZNIKOW NAUKOWYCH

Klasa	Religia rz. kat.	Religia gr. kat.	Język polski	Język niemiecki	Język francuski	Geografia
I.	Katechizm większy dla szkół lud. ks. Morawskiego. Lwów 1891. Opr. 22 ct.	Ks. Alexy Toroński: Katechizm dla I kl. szkół śr. Lwów 1896. Opr. 50 ct.	Gramatyka Małeckiego wyd. VIII. Op. 1·10 zł. Wypisy Próchnickiego i Wójcika, t. I. wyd. I-II. Op. 75 ct.	German-Petelenz: Ćwiczenia niem. dla kl. I. wyd. I—III. Opr. 80 ct.	—	Benoni-Tatomir: Krótki rys geografii. Wyd. V i VI Opr. 60 ct.
II.	Ks. Tomasz Dąbrowski: Historya bibl. starego zakonu, wyd. I, II i III. Opr. 80 ct.	Ks. Alexy Toroński: Historya bibl. star. zakonu. Lwów 1887. Opr. 80 ct.	Gramatyka jak w kl. I. Wyp. polskie Próchn. i Wójcika na kl. II. Lwów 1893. Opr. 1 zł.	German-Petelenz: Ćwiczenia niem. dla kl. II. wyd. I i II. Opr. 1 zł.	—	Baranowski i Dziedzicki: Geografia powszechna. wyd IV—VII Opr. 1·40 zł.
III	Ks. Tomasz Dąbrowski: Historya bibl. nowego zakonu, wyd I i II Brosz. 80 ct.	Ks. Alexy Toroński: Historya bibl. now. zakonu. Lwów 1887. Opr. 90 ct.	Gramatyka jak w kl. I. Wyp. polskie Czubka i Zawilińskiego na kl. III. Lwów 1893. Opr. 1 zł.	Petelenz: Deut. Gramm. Kraków 1890. Op. 1 zł. German-Pet. Ćw. niem. dla kl. III. wyd. I i II. Op. 1·20 zł.	J. Amborski: Książka do nauki języka francuskiego cz. I. Lwów 1893. Opr. 80 ct.	jak w kl. II.
IV	Ks. Jougan: Liturgika kat. Lwów 1895. Opr. 80 ct.	Ks. Alexy Toroński: Liturgika gr. kat. cerkwi. Lwów 1887. Opr. 1·10 zł.	Gramatyka jak w kl. I. Wzory poezyi i prozy Fr. Próchnickiego. Lwów 1893. Opr. 1·50 zł.	Gramatyka jak w kl. III German Petelenz: Ćw. niem. dla kl. IV, wyd. I i II Opr. 1·20 zł.	J. Amborski: Książka do nauki języka francuskiego cz. II. Lwów 1894. Opr. 1 zł.	Benoni-Majerski: Geografia mon. austro-węg., wyd. II Opr. 60 ct.
V.	Wappler-Świsterski: Nauka wiary katolickiej. Lwów 1875. Brosz. 80 ct.	Ks. Alexy Toroński: Dogmatyka fund. Lwów 1893. Opr. 1 zł. i Dogm. szczeg. Lwów 1895. Opr. 1 zł.	St. Tarnowski i R. Bobin: Wyp. pol. t. I. Lwów 1894 Opr. 1·50 zł. Zathey: Antol. grecka. Lwów 1894. Op. 2 zł.	Petelenz und Werner: Deut. Lesebuch für die V. Gymnasialclasse Lwów 1892. Opr. 1·20 zł.	J. Amborski: Książka do nauki języka francuskiego cz. III. Lwów 1895. Opr. 1·20 zł.	jak w kl II.
VI	Martin-Solecki: Etyka. Wyd. I i II. Brosz. 1·20 zł.	Wappler-Piórko: Książka do nauki chrześć. katol. etyki. Lwów 1885. Opr. 1·45 zł.	Jak w kl. V. a oprócz tego St. Tarnowski i R. Bobin: Wyp. polskie Tom II. Lwów 1895. Opr. 1·50 zł.	Petelenz und Werner: Deutsches Lesebuch für die VII Gymnasialclasse. Lwów 1893. Opr. 1·65 zł.	J. Amborski: Książka do nauki języka francuskiego cz. III. Lwów 1895. Opr. 1·20 zł.	jak w kl. II.
VII	Ks. Jougan: Historya kościoła katol. Lwów 1895. Opr. 1·20 zł.	Wappler-Stefanowicz: Historya chrz. kat. cerkwi. Lwów 1884. Opr. 1 zł.	St. Tarnowski i R. Bobin: Wyp. polskie tom II. Lwów 1895. Op. 1·50 i Antologia jak w kl. V.	Petelenz und Werner: Deutsches Lesebuch f. die VIII Cl. der Gymnasien. Lwów 1894. Opr. 2·20 zł.	—	Hannak-Leniek: Historya i statystyka austro-węg. monarchii. Tarnop. 1892. Op. 1·20 zł.

NA ROK SZKOLNY 1897/8.

Historya	Matematyka	Historya naturalna	Fizyka	Chemia	Geometrya wykreślna
—	Zajączkowski: Początki arytmetyki, część I. wydanie III. Opr. 90 ct.	Nowicki-Limbach: Zoologia. wyd. VII. Opr. 1 zł.	—	—	—
Semkowicz: Opowiadania z dziejów pow. część I. Lwów 1894. Opr. 1 zł.	jak w kl. I.	Łomnicki: Mineralogia dla klas niższych wyd. II i III. Op. 60 ct. Rostafiński: Botanika wyd. II i III. Opr. 1 zł. 10 ct.	—	—	Mocnik-Maryniak: Geometrya pogląd. cz. I. wyd. VI. Opr. 85 ct.
Semkowicz: Opowiadania z dziejów powsz. część II. Lwów 1894. Op. 1 zł. Rawer: Dzieje ojczyste. Lwów 1895. Op. 1 zł.	Zajączkowski: Początki arytmetyki i algebry, część II. wyd. II. Opr. 80 ct.	—	Soleski: Nauka fizyki, wyd. II i III. Opr. 1·30 zł.	—	Mocnik-Maryniak: Geometrya pogląd, cz. II. wyd. III i IV. Opr. 85 ct.
Semkowicz: Opowiadania z dziejów powsz. część III. Lwów 1895. Op. 1 zł. Rawer: Dzieje ojczyste. Lwów 1895. Op. 1 zł.	Baraniecki: Algebra. Kraków 1892 2 zł. 25 ct. Mocnik-Maryniak: Geometr. wyd. III i IV. Opr. 2 zł.	—	jak w kl. III.	Wykład chemii ogólnej E. Bandrowskiego, cz. I. Kraków 1891 Brosz. 1·50 zł.	jak w kl. III.
W. Zakrzewski: Historya pow. cz. I., wyd I i II. Kraków 1895. Op 1·20 zł.	jak w kl. IV. a oprócz tego Logarytmy J. Köhlera. Brosz. 1 zł. 80 ct.	Petelenz: Zoologia dla wyższych klas szkół średnich. Lwów 1892. Brosz. 1·20 zł.	—	—	Łazarski: Zasady geometryi wykr. (z atlasem) Opr. 1·80 zł.
W. Zakrzewski: Historya pow. cz. II. Kraków 1894. Op. 1·20 Lewicki: Zarys dziejów Polski. Kraków 1893. Opr. 1·20 zł.	Algebra i Logarytmy jak w kl. V. Mocnik-Stanecki: Geometrya, wyd. III Lwów 1889 Opr. 2 zł. 65 ct.	Rostafiński: Botanika szk. dla klas wyższ. Kraków 1886. Brosz. 1 zł.	Soleski: Wykład nauki fizyki. Lwów 1892. Op. 2 zł.	—	jak w kl. V.
Gindeli-Markiewicz: Dzieje nowożytne. Wydanie I i II. Rzeszów 1886. Opr. 1·80 zł. Lewicki: jak w kl. VI.	jak w kl. VI.	Łomnicki: Mineralogia i geologia, wyd. III i IV. Opr. 80 ct.	jak w kl. VI.	—	jak w kl. V.

G. WYKAZ LEKTURY,

przeznaczonej na rok szkolny 1897/8.

Język polski.

KLASA V.

Jak w roku szkolnym 1896/7.

KLASA VI.

1. Pamiętniki Paska. Wydanie Towarz. naucz. szkół wyższych.
2. Satyry Krasickiego. „ Mrówki.
3. Powrót posła, komedya Niemcewicza. Wydanie Zuckerkandla.
4. „Barbara Radziwiłłówna“, tragedya Felińskiego. Wydanie Mrówki.

KLASA VII.

1. Mickiewicz. Konrad Wallenrod. Wydanie Zuckerkandla.
2. Malczewski. Marya. „ Mrówki.
3. Słowacki. Lilla Weneda. „ „
4. Fredro. Zemsta. „ Zuckerkandla.
5. Korzeniowski. Kollokacya. „ „
6. Krasiński. Nieboska komedya. „ „

Język niemiecki.

KLASA V.

	Graesers Schulausgaben classischer Werke.
1. Die deutsche Heldensage.	„ „
2. Schiller. Lied von der Glocke.	„ „

KLASA VI.

1. Lessing. Minna von Barnhelm.	„ „
2. „ Emilia Galotti.	„ „
3. Herder. Der Cid.	„ „
4. Goethe Iphigenie auf Tauris.	„ „

KLASA VII.

1. Schiller. Maria Stuart.	„ „
2. Goethe. Hermann und Dorothea.	„ „
3. Shakespeare. Julius Caesar.	„ „
4. Schiller. Jungfrau von Orleans	„ „
5. Körner. Zriny.	„ „

III. ZBIORY NAUKOWE.

1. *Biblioteka.*

a) Biblioteka nauczycieli.

Zawiadowca: nauczyciel Andrzej Procyk.

Z końcem roku szkolnego 1896. liczyła biblioteka dzieł	1256	w	1974	tomach.
W roku szk. 1897. przybyło . . . . . „	86	„	117	„
Stan z końcem roku szk. 1897. wynosi więc dzieł .	1342	w	2091	tomach

Z dzieł nowych otrzymała biblioteka w darze: 1) od Wys. c. k. Ministerstwa w. i o.: Zeitschrift für österreichische Volkskunde, redigiert v. Dr. Michael Haberlandt. 2) od Wys. Wydziału krajowego: Wiadomości statystycz-

ne o stosunkach krajowych t. XV. z. III., t. XVI. z. I. 3) od Akademii umiejętności w Krakowie wydawnictwa za rok 1896/7. 4) od wys. c. k. Rady szkolnej krajowej: Sprawozdanie o stanie szkół średnich galicyjskich w roku szk. 1895/6.

Z dzieł zakupionych ważniejsze są: Adam Mickiewicz. Zarys biograficzny, skreślił Piotr Chmielowski. Kraków — Warszawa 1896. 2 t. — Julian Klaczko. Wieczory florenckie. Tłómaczył St. Tarnowski. Warszawa 1884. — Krasicki Życie i dzieła. Kartka z dziejów literatury XVIII. wieku przez J. I. Kraszewskiego. Warszawa 1879. — Żywot Adama Mickiewicza przez Władysława Mickiewicza. Poznań 1890. — Stanisław Tarnowski. Studya do historyi literatury polskiej wieku XVI. Jan Kochanowski. Kraków 1888. — Orgelbrand. Słownik języka polskiego. 2 t. Wilno 1861. — Ausgewählte deutsche Dichtungen für Lehrer und Freunde der Literatur, v. Karl L. Leimbach. 4 Bd. Kassel 1885. — Enseignment par les yeux (Leçons de choses) par A. Bechtel. Vienne (do tego dzieła zakupiono obrazy ścienne).

b) Czytelnia uczniów.

Zawiadowca: prof. Maryan Staniewicz.

W r. szk. 1897. zakupiono do tego księgozbioru:

dzieł	polskich	8	w 15	tomach,
„	ruskich	2	w 2	„
„	niemieckich	5	w 5	„
razem		15 dzieł	w 22	tomach,

a mianowicie polskie: Z pamiętników Kaj. Koźmiana przez P. Parylaka; Paska pamiętniki w wydaniu Bobina, 5 egzemplarzy, Missyi katolickich, rocznik 1896; Modrzewskiego: O poprawie rzeczypospolitej; H. Kopii: Wybór nowel i opowiadań; H. Sienkiewicza trylogia w taniem wydaniu w 6 tomach; — ruskie: Słowo o połku Ihorewym. Om. Partyckij; Szczastie za morem, In. Warczyn; — niemieckie: Freitags Schulausgaben classischer Werke: die Hermannsschlacht v. Kleist. Prinz Friedrich von Homburg v. Kleist, die Räuber von Schiller, Julius Cäsar von Shakespeare, Kaufmann von Venedig von Shakespeare.

Administracya „Misyi katolickich“ przesyłała także i w tym roku to cenne czasopismo bezpłatnie dla czytelni uczniów, za co Jej Dyrekcya niniejszem szczerą składa podziękę.

Dzieła polskie wypożyczał uczniom raz w tygodniu zawiadowca czytelni a to naprzemian w jednym tygodniu uczniom klas niższych, w drugim uczniom klas wyższych.

Dzieła ruskie i niemieckie objął w zawiadowstwo nauczyciel Procyk, który takowe uczniom również raz w tygodniu wydawał.

Uczniowie korzystali z czytelni bardzo pilnie.

Przy zaciąganiu książek nowych do inwentarza czytelni zachowywano należytą ostrożność, aby takowe treścią swoją zupełnie potrzebom młodzieży odpowiadały.

Stan czytelni z końcem r. szk. 1896/7 wynosi:

dzieł	polskich	541	w	711	tomach
„	ruskich	50	w	50	„
„	niemieckich	168	w	277	„
ogółem		759 dzieł	w	1038	tomach.

2. *Zbiór geograficzno historyczny.*

Zawiadowca: Prof. Jan Kobak.

W r. szk. 1896/7 zakupiono: 1) Globus indukcyjny do ćwiczeń rysunkowych. 2) Majerski. Mapa Galicyi. 3) Waleryan Heck. Mapa historyczna Polski. 4) Kiepert. Politische Wandkarten: a) Balkanhalbinsel, b) Asien, c) Afrika. 5) Kozen. Mapa Europy. 6) Z dzieła „Spruner Bretschneider, Historischer Wandatlas" mapy do dziejów średniowiecznych Nr. I—VI.

Stan tego zbioru z końcem r. szk. 1896/7 wynosi: globusów: 3, przyrządów: 2, map: 84, atlasów: 10, obrazów historycznych: 1, zapisanych w 80 liczbach inwentarza.

3. *Gabinet historyi naturalnej.*

Zawiadowca prof. Franciszek Vogl.

W roku szkolnym 1896/7 przybyło:

Okazów spirytusowych . . .	6	sztuk.
Modeli zoologicznych . . .	4	„
„ botanicznych . . .	4	„
„ mineralogicznych . . .	56	„
Tablic	53	„
Mikroskop	1	„
Razem .	124	sztuk.

Stan gabinetu z końcem roku szkolnego 1896/7.

Zielnika fascykułów	4	sztuk.
Zbiór nasion	85	„
Modeli botanicznych	10	„
„ zoologicznych	6	„
„ mineralogicznych . . .	56	„
Okazów zoologicznych . . .	184	„
Pudełek z owadami	4	„
Tablic	53	„
Okazów mineralogicznych . . .	146	„
Mikroskop	1	„
Sprzętów i narzędzi	7	„
Razem .	556	sztuk.

4. *Gabinet fizyki.*

Zawiadowca: prof. Ludwik Maciulski.

W roku szkolnym 1896/7 nabyto:

W dziale I. Dynamometer, noniusz.
„ II. Podwójny stożek toczący się pod górę, walec toczący się pod górę, Aparat rotacyjny Fessla, śruba okrętowa Ressla.
„ III. Libella, przyrząd ze szkła do mierzenia gęstości cieczy.
„ IV. Paradokson aerostatyczny, model zasadniczy manometru Bourdona.
„ V. Jedna piszczałka stroikowa.
„ VI. Młoteczek wodny, psychrometer Augusta.
„ VII. Zwierciadła kątowe, kalejdoskop, model oka ludzkiego, stroboskop.
„ VIII. Jeden element Greneta, element Leclanche'a, aparat magnetoindukcyjny.

Stan gabinetu z końcem roku szkolnego 1896/7 przedstawia się według poszczególnych działów:

Dział	I. Ogólne własności ciał . . .	numerów	13
„	II. Mechanika	„	19
„	III. Hydrostatyka i hydrodynamika . .	„	15
„	IV. Aerostatyka i aerodynamika . .	„	14
„	V. Akustyka	„	12
„	VI. Nauka o cieple	„	20
„	VII. Optyka	„	26
„	VIII. Elektryczność i magnetyzm . .	„	56

5. Gabinet chemii.

Zawiadowca: prof. Alojzy Dyszkiewicz.

Stan gabinetu przy końcu r. szk. 1896/7 wykazuje liczb inwentarza:

w dziale rozmaitych narzędzi	28
„ „ przyrządów do mierzenia . . .	10
„ „ naczyń szklannych	54
„ „ „ porcelanowych . . .	13
„ „ „ do gotowania i wyżarzenia .	39
„ „ przyrządów metalowych . . .	37
„ „ „ drewnianych . . .	11
„ „ rozmaitości	13
„ „ produktów surowych	42
„ „ chemikaliów	201

6. Zbiór środków naukowych dla geometryi i rysunków geometrycznych.

W r. szk. 1896/7 przybyło: 1. przyrządy do rysowania na tablicy: cyrkiel mosiężny, linijał i trójkąt, 2. wzory: Vorlagenwerk für geometrisches und Projectionszeichnen von Josef Wildt.

Stan tego zbioru z końcem roku szkolnego 1897:

przyrządów rysunkowych;	liczb	inwentarza	4
„ mierniczych	„	„	9
„ rozmaitych	„	„	3
modeli geometrycznych	„	„	4
wzorów rysunkowych	„	„	3

7. Zbiór środków naukowych do nauki rysunków odręcznych.

Zawiadowca: prof. Jan Lang.

W r. szk. 1896|7 zakupiono: Bargue et Gerome: Cours de dessin. Część II. Andel. Elemente des Pflanzenornaments. Kłapkowski. Wzory rysunków odręcznych dla szkół wydziałowych. Serya I. Modele gipsowe z Muzeum dla sztuki i przemysłu we Wiedniu. Płaskorzeźby, maski i głowy, 22 sztuk.

Stan zbioru z końcem roku szkolnego 1897 w 42 liczbach inwentarza:

a) przyrządów pomocniczych . . .		7 sztuk
b) dzieł z wzorami		22 „
c) modeli drucianych . . .	22	
„ drewnianych . . .	44	
„ gipsowych . . .	191	257 „

IV. KRONIKA ZAKŁADU.

Rok szkolny 1895/6.

Dnia 3. września odbyło się uroczyste nabożeństwo wstępne, połączone z wezwaniem Ducha św. i z odśpiewaniem hymnu ludowego.

Do egzaminu wstępnego do kl. I. zgłosiło się 77 uczniów, z których przyjęto 51 a reprobowano 26. Do egzaminu wstępnego do innych klas bądź to z początkiem I. półr., bądź z początkiem II. półr. przystąpiło 10 uczniów, którzy ten egzamin złożyli z pomyślnym skutkiem.

Najważniejszem zdarzeniem z r. szk. 1896. jest ustanowienie w tutejszym zakładzie klasy V., które dało początek dawno upragnionemu rozszerzeniu tego zakładu do zupełnej wyższej szkoły realnej. Otwarcie kl. V. na razie prowizoryczne, nastąpiło wskutek telegraficznego polecenia J. E. Dr. Edwarda Rittnera ówczesnego Kierownika c. k. Ministerstwa wyznań i oświaty z dnia 17. sierpnia 1895, a wynikłemu z otwarcia tej klasy pomnożeniu obowiązków nauczycielskich w zakładzie stało się w ten sposób zadość, że część przybytku godzin naukowych rozebrali dotychczasowi członkowie grona nauczycielskiego, a drugą część objęli za zezwoleniem Wys. c. k. Rady szk. kraj. pp. Józef Erben i Hilary Habiński, zastępcy nauczycieli w tutejszem c. k. gimnazyum. Z powodu rozszerzenia zakładu udzieliło także Wys. c. k. Min. w. i o. na sprawienie bardziej potrzebnych środków naukowych rozporządz. z dnia 15 maja 1896. l. 1002. subwencyę w kwocie 200 zł.

Dnia 15 czerwca 1896. przypadły zakładowi w udziale niezwykle zaszczytne odwiedziny Jego Ekscelencyi księcia Namiestnika Eustachego Sanguszki. Książe Namiestnik oglądnął cały zakład, był obecny na nauce języka polskiego w kl. I. i na nauce matematyki w kl. V. poczem wyraził dyrektorowi swe zadowolenie. ze stanu zakładu.

W r. szk. 1896. przystępowała młodzież katolicka trzy razy do św. Sakramentów Pokuty i Ołtarza i odprawiła w Wielkim tygodniu wielkanocne rekolekcye; w niedzielę zaś i w święta słuchała nauki religijno moralnej i bywała obecna pod przewodnictwem nauczycieli w kościele na Mszy św.

Uroczystość Imienin Najj. Pana dnia 4 października i Najj. Pani dnia 19. listopada obchodził zakład uroczystem nabożeństwem z odśpiewaniem „Te Deum“ i hymnu ludowego.

Nabożeństwo żałobne za spokój duszy ś. p. Cesarzowej Maryi Anny odprawiono dnia 4 maja, a dnia 22 maja takież nabożeństwo za dusze ś. p. Arcyksięcia Karola Ludwika, otaczanego za życia w kraju naszym głęboką czcią i gorącą sympatyą, a zmarłego przedwcześnie w Wiedniu 19 maja 1896; wreszcie dnia 27. czerwca odprawiono nabożeństwo żałobne za duszę ś. p. Cesarza Ferdynanda.

Dnia 10 marca rozstał się z tym światem emer. profesor tutejszego zakładu Piotr Zdziarski. Zmarły pracował nad wykształceniem młodego pokolenia w tej szkole od czasu jej założenia aż do r. 1888 z przerwą w latach 1864 do 1868., wypełniając swe obowiązki z niezmordowaną gorliwością i z wielkim dla młodzieży pożytkiem, która tę pracę jego odwzajemniała zawsze wysokim szacunkiem i szczerą wdzięcznością. W oddaniu ostatniej posługi zmarłemu, przez odprowadzenie w dniu 12 marca jego zwłok na miejsce wiecznego spoczynku wzięło udział całe grono nauczycielskie i wszystka młodzież tego zakładu.

Rok szkolny zakończono dnia 15 lipca uroczystem nabożeństwem.

Po sześcioletniej działalności w tym zakładzie złożył z końcem r. szk. 1896 swe urzędowanie c. k. dyrektor Erazm Misiński, który Najwyższem postanowieniem z dnia 14 sierpnia 1896. przeniesiony został na własne żądanie z końcem sierpnia tegoż roku w stan stałego spoczynku.

Ustępujący dyrektor zaskarbił sobie wzniosłemi zaletami swego charakteru trwały szacunek i sympatyą u grona nauczycielskiego, jakoteż niewygasłą wdzięczność u młodzieży szkolnej.

W ciągu roku szkolnego 1896 weszły następujące ważniejsze rozporządzenia Wysokich Władz:

1. Jego Ekscel. Pan Minister w. i o. poruczył rozp. z d. 4. lipca 1895 l. 10591 funkcye inspektora fachowego nauki rysunków odręcznych w szkołach średnich i seminaryach naucz. w Galicyi i na Bukowinie do końca r. szk. 1898 prof. c. k. szkoły realnej we Lwowie W. P. Antoniemu Stefanowiczowi.

2. Rozp. z d. 30 sierpnia 1895 l. 19608 ustanowiła Wys. c. k. Rada szk. kraj. plan nauki religii mojżeszowej.

3. Rozp. z d. 5. grudnia 1895 l. 28397 ustanowiło Wys. c. k. Minist. w. i o. stypendya dla nauczycieli jęz. nowożytnych na wyjazd za granicę w celach naukowych.

4. Wys. c. k. Minist. w. i o. orzekło reskryptem z d. 10. stycznia 1896 l. 28900 ex 1895, że nauczyciele religii obowiązani są do udzielania tygodniowo 20 godz. nauki szk. z uwzględnieniem 1 egzorty, policzonej za 2 godz. nauki.

5. Rozp. z d. 21. stycznia 1896 l. 675 wydaje Wys. c. k. Minist. w. i o. postanowienia o przedkładaniu podań o urlopy przez nauczycieli, składających egzamin nauczycielski.

6. Rozp. z d. 21 lutego 1896 l. 3841 postanawia Wys. c. k. Rada szk. kraj sposób przedkładania wniosków udzielania w szkołach średnich nauki przedmiotów nadobowiązkowych, wpisywania uczniów na takową i warunki rozpoczęcia tej nauki

7. Wys c. k. Minist. w. i o. ustanawia w tutejszym zakładzie rozp. z d. 29. lutego 1896 l. 4202 począwszy od r. szk. 1897 posadę nauczyciela języka niemieckiego a rozp. z dn. 1. kwietnia 1896 l. 7568 posadę nauczyciela historyi naturalnej.

8. Rozp. z dn. 20. marca 1896 l. 1358 utworzyło Wys. c. k. Minist. w. i o. stypendya dla nauczycieli geografii i historyi naturalnej na podróże naukowe.

9. Rozp. z dn. 25. kwietnia 1896 l. 8502 wydaje Wys. c. k. Rada szk. kraj. przepisy, dotyczące wspólnych wycieczek młodzieży szkolnej.

10. Rozp. z dn. 4. maja 1896 l. 8724 upoważniła Wys. c. k. Rada szk. kraj. Dyrekcye szkolne do uwolnienia ubogich a pilnych uczniów kl. I. i VII. od obowiązku noszenia munduru w r. szk. 1897.

11. Rozp. z d. 27. maja 1896 l. 11501 poleca Wys. c. k. Rada szk. kraj. gronom naucz. rewizyę przepisów karności dla młodzieży szkolnej i przedłożenia wniosków w sprawie zmiany tych przepisów stosownie do potrzeb czasu i uzupełnienia takowych ze względu na zaprowadzone umundurowanie uczniów.

Rok szkolny 1896/7.

Z tym rokiem ustanowienie klasy V. przestało być zarządzeniem tymczasowem, albowiem Jego Ces. i Król. Apost. Mość raczył Najwyższem postanowieniem z dnia 1. kwietnia 1896 najmiłościwiej zezwolić, z zastrzeżeniem konstytucyjnego uchwalenia potrzebnych środków, aby tutejsza państwowa niższa szkoła realna przez coroczne otwieranie jednej klasy wyższej

zamienioną została na szkołę realną wyższą. Wskutek tego rozporządzenia przybyła w tej szkole z początkiem r. szk. 1896/7 klasa VI., a z początkiem r. szk. 1897|8 przybędzie ostatnia t. j. VII. klasa.

Rok szkolny 1896/7 rozpoczęto dnia 3. września jak zwyczajnie uroczystem nabożeństwem wstępnem.

Egzaminowi wstępnemu do klasy I. poddało się 71 uczniów, z których 5 reprobowano a 66 przyjęto. Do innych klas złożyło egzamin wstępny 15 uczniów.

W składzie grona nauczycielskiego zaszły w tym r. szk. następujące zmiany:

Jego Ces. i Król. Apost. Mość raczył Najwyższem postanowieniem z dn. 14. września 1896 zamianować najmiłościwiej profesora c. k. wyż. szkoły realnej w Stanisławowie Michała Rembacza dyrektorem tutejszego zakładu, a to od dnia 1. października 1896 począwszy.

Jego Ekscel. Pan Minist. w. i o. zamianował reskryptem z dnia 21. sierpnia 1896 l. 21047 zastępcę nauczyciela w c. k. IV. gimnazyum we Lwowie Andrzeja Procyka rzeczywistym nauczycielem tutejszej szkoły realnej i nadał tem samem rozporządzeniem posadę w tejże szkole c. k. profesorowi gimnazyum w Jarosławiu, Franciszkowi Voglowi.

Wysoka c. k. Rada szk. kraj. przeniosła rozporządzeniem z dnia 21. lipca 1896 l. 15643 Tadeusza Wolińskiego nauczyciela pomocniczego dla języka francuskiego w c. k. szkole realnej w Stanisławowie, do tutejszego zakładu.

Ponieważ do kl. I. zapisało się ogółem 75 uczniów, przeto Wys. c. k. Rada szk. kraj. zezwoliła rozporządz. z d. 16 września 1896 l. 21775 na podzielenie tej klasy na dwa oddziały równorzędne i upoważniła z tego powodu Dyrekcyę do powierzenia nauki języka niemieckiego w kl. I. b. zastępcy nauczyciela tutejszego gimnazyum Józefowi Erbenowi. Gdy jednak p. Erben otrzymał na przeciąg II. półrocza urlop, objął po nim obowiązki w kl. I. b. nauczyciel pom. Tadeusz Woliński.

Na miejsce dotychczasowego katechety rz. kat. ks. Ludwika Weissa, który otrzymał probostwo w Złotnikach, zamianował J. E. Pan Minist. w i o. rozporządzeniem z dnia 8. lutego 1897 l. 26402/ex 96 rzeczywistym nauczycielem religii rz. kat. w tutejszym zakładzie ks. Józefa Porębę, nauczyciela religii w szkole wydziałowej w Kołomyi. Ustępując, pozostawił ks. Weiss po sobie w gronie nauczycielskiem pamięć najzacniejszego kolegi, a we wdzięcznych sercach młodzieży pamięć najlepszego jej przyjaciela.

Dodatki pięcioletnie do płac począwszy od 1. września 1896 otrzymali: prof. Jan Kobak rozp. Wys. Rady szk. kraj. z d. 15 września 1896 l. 21626 trzeci dodatek, a profesorowie Maryan Staniewicz i Antoni Giedroyć rozp. Wys. Minist. w. i o. z dn. 18. listopada 1896 l. 26380 drugi dodatek pięcioletni.

Dla zaspokojenia potrzeb wynikłych z rozszerzenia zakładu, przyzwolił J. E. Pan Minist. w. i o. rozp. z dnia 17. września 1896. l. 19430. nadzwyczajny kredyt w kwocie 605 zł. 50 ct. na sprawienie sprzętów szkolnych, a rozporządzeniem z d. 1 października 1896. l. 24.386 nadzwyczajną dotacyę 1500 zł. na sprawienie środków naukowych i na wewnętrzne urządzenie sal szkolnych.

Ponieważ zabudowanie, w którem dotychczas mieściła się szkoła realna, okazało się w r. szkolnym 1896/7. dla pomieszczenia wszystkich klas niewystarczającem, przeto musiano 3 klasy (najniższe) umieścić w zabudowaniu Magistratu.

Tok nauki rozwijał się w ciągu całego roku prawidłowo. Wszelkie praktyki religijne odprawiła młodzież w tym roku jak zwyczajnie, również obchodzono jak zwykle nabożeństwami żałobnemi rocznice śmierci ś. p. Cesarzowej Maryi Anny i ś. p. Cesarza Ferdynanda.

W dniu św. Alojzego (21 czerwca), jako we święto patrona zakładu, była młodzież wolną od nauki szk. natomiast wysłuchała egzorty i uroczystej Mszy św.

Stosownie do rozporządzenia Wys. c. k. Rady szk. kraj. z d. 29 września 1896. l. 23142 obchodził tutejszy zakład dnia 9. listopada 300-set letnią rocznicę Unii kościelnej na Rusi, zawartej w r. 1596 w Brześciu litewskim. Dnia tego wysłuchała młodzież katolicka obu obrządków pod przewodnictwem grona nauczycielskiego, przedpołudniem uroczystej Mszy św. w cerkwi Wniebowzięcia Najśw. Panny i pouczenia, do uroczystości zastosowanego które podał uczniom w trzech klasach niższych ks. Ludwik Weiss, a w trzech innych ks. Adam Markowski. Popołudniu była znowu młodzież wraz z nauczycielami obecną na uroczystych nieszporach w kościele parafialnym.

Przy sposobności pobytu swego w Tarnopolu udzielił Najprzewielebniejszy ksiądz Biskup Weber dnia 7 lutego 1897 około 70 uczniom tutejszego zakładu św. Sakramentu Bierzmowania.

W ukończonym właśnie roku szkolnym odbyły się po raz pierwszy w tym zakładzie uroczyste obchody szkolne ku czci nieśmiertelnego wieszcza polskiego Adama Mickiewicza i największego ruskiego poety Tarasa Szewczenki, a to pierwszy dnia 13 grudnia 1896., drugi dnia 13 marca 1897. zawsze w obecności całego grona nauczycielskiego. W tych obchodach wzięła żywy udział młodzież obu bratnich narodowości, ten kraj zamieszkujących, pod kierunkiem i przy współudziale nauczycieli Staniewicza i Procyka i nauczyciela śpiewu Antoniego Libery. Uroczystość Mickiewiczowską zagaił wstępnem słowem prof. Staniewicz, a obchód ku czci Szewczenki nauczyciel Procyk, na zakończenie zaś obu uroczystości przemówił do młodzieży dyrektor zakładu, przedstawiając jej potrzebę czczenia zasłużonych mężów i zachęcając ją do naśladowania ich cnót i szczerego dążenia do wzajemnej miłości i zgody na pożytek tego kraju. Spodziewać się należy, że uroczystości te nie pozostały bez zbawiennego skutku w sercach i myślach młodzieńczych.

Ferye Bożego Narodzenia rozpoczęły się w tym roku z upoważnienia Wysokiej c. k. Rady szk. kraj. dnia 20 grudnia zamiast jak zwykle dnia 23 tego miesiąca z powodu, że na dzień 20 grudnia przypadła niedziela, a na dzień 21. święto według obrządku gr. kat.

Lustracya zakładu przez c. k. Inspektora krajowego W. Pana Jana Frankego odbyła się w czasie od dnia 9 do 13 lutego 1897. włącznie i zakończyła się konferencyą grona nauczycielskiego, podczas której Pan Inspektor przedstawił gronu swe uwagi i spostrzeżenia o stanie nauki, jakoteż udzielił rad i wskazówek co do podniesienia takowego. W marcu b. r. przysłuchiwał się nauce religii obrz. gr. kat. komisarz konsystoryalny Przewielebny ks. kanonik Seweryn Nawrocki.

Stan zdrowotny młodzieży szkolnej był w ogólności dobry mimo, że w miesiącach październiku i listopadzie panowała w mieście ospa i szkarlatyna. Tylko jeden uczeń z klasy I. b. zachorował na ospę, jednak chorobę szczęśliwie przebył. Przez śmierć, która była następstwem choroby mózgowej, stracił zakład w miesiącu wrześniu bardzo pilnego i przyzwoitego ucznia Samuela Fränkla z kl. III. Szczery żal kolegów i nauczycieli towarzyszył mu do grobu.

Rok szkolny zakończono dnia 15 lipca uroczystem nabożeństwem połączonem z odśpiewaniem hymnu pochwalnego „Te Deum" i hymnu ludowego.

Ważniejsze rozporządzenia z roku szk. 1896/7 są następujące:

1. Jego Ekscel. Pan Minist. w. i o. rozporządził d. 20 września 1896. l. 23187, że abituryenci, którzy złożyli egzamin poprawczy z kl. VII. mają w terminie jesiennym składać najpierw piśmienny, a dopiero następnie ustny egz. dojrzałości.

2. Rozp. z d. 3 listopada 1896. l. 26355 oznajmia Wys. c. k. Rada szk. kraj. że Najprzew. Metropolit. Konsystorz obrz. gr. kat. we Lwowie zamianował komisarzem do nadzorowania nauki religii gr. kat. w tut. zakładzie dziekana tarnopolskiego i proboszcza gr. kat. w Szlachcińcach Przewiel. ks. Seweryna Nawrockiego.

3. Rozp. z d. 27. grudnia 1896. l. 29941 wydaje Wys. c. k. Rada szk. kraj. objaśnienia do przepisów o umundurowaniu młodzieży ze względu na używanie cieplejszych czapek i ubrań i zakazuje wszelkich zmian samowolnych w przepisanych mundurach.

4. Wys. c. k. Minist. w. i o. wydaje rozp. z 9. paźdz. 1896. l. 24091. postanowienie w sprawie ubocznych zajęć nauczycieli państwowych w innych zakładach naukowych, a Wys. c. k. Rada szk. kraj. rozp. z dnia 6 stycznia 1897. l. 376. wydaje przepisy szczegółowe, powyższych postanowień dotyczące.

5. Rozp. Wys. Minist. w. i o. z d. 6 stycznia 1897. l. 25728 ex. 96. przyznaje ulgi abituryentom, którzy egzamin, w letnim terminie rozpoczęty lecz niedokończony, uzupełniali w terminie jesiennym i przy tej sposobności z jednego przedmiotu na rok zostali reprobowani.

6. Rozp. z d. 31 stycznia 1897. l. 968 zarządziło Wys. c. k. Minist. w. i o., aby abituryentom galic. szkół realnych, począwszy od terminu letniego 1898, zamiast przekładu z jęz. niemieckiego na jęz. polski zadawano wypracowanie na temat wolny w jęz. niemieckim, zatrzymując jednak i nadal jako wypracowanie przekład z języka polskiego na niemiecki.

7. Rozp. z d. 30 grudnia 1896. l. 26362 wydaje Wys. Minist. w. i o. przepisy w sprawie bibliotek nauczycielskich, zawierające postanowienia: *a*) łączenie się zakładów naukowych średnich w grupy w celu wspólnej prenumeraty lub wymiany czasopism zawodowych, *b*) ogłaszania drukiem w rocznych sprawozd. szkolnych katalogów bibliotek nauczycielskich; a Wys. c. k. Rada szk. kraj. ustanawia rozp. z d. 20 lutego 1897. l. 1352 zasady, podług których katalogi te układać należy.

8. Rozp. z dnia 8. marca 1897. l. 4917. postanawia Wys. c. k. Rada szk. kraj., że w dzień przystąpienia do Komunii św. mają być uczniowie zupełnie uwolnieni od nauki szkolnej.

V. FUNDUSZ POMOCY NAUKOWEJ.

Celem tego funduszu jest niesienie pomocy ubogim uczniom tej szkoły w utrzymaniu się, w zaopatrzeniu się w odzież i potrzebne środki do nauki, w wypadkach uwzględnienia godnych także w uiszczeniu opłaty szkolnej, a w miarę potrzeby i przy innych sposobnościach.

Fundusz pomocy naukowej założony został w r. 1863 na mocy rozp. Wys. c. k. Namiestnictwa z d. 13 kwietnia 1863 l. 18360, którem zezwolono na pobieranie od uczniów, zapisujących się do zakładu, dobrowolnych datków na cel powyżej określony Do funduszu tego wpływają nadto datki osób prywatnych i instytucyi, na wsparcie młodzieży szkolnej przeznaczone.

Zamknięcie rachunków tego funduszu za r. szk. 1896/7 przedstawia się jak następuje:

Przychód:

1.	Gotówka z r. szk. 1895/6 . . .	— zł. 17 ct.
2.	Wsparcie dla ubogiej młodzieży udzielone przez Wydział Kasy Oszcz. w Tarnopolu	50 „ — „
3.	Datki złożone przy zapisie uczniów .	120 „ 90 „
4.	Do puszki zebrano podczas egzort . .	15 „ 85 „
5.	Dobrowolna składka uczniów kl. II. .	— „ 60 „
6.	Dobrowolna składka uczniów wyzn. mojż. podczas nauki religii	6 „ 05 „
	Razem	193 zł. 57 ct.

Rozchód:

1.	Na potrzeby życia wydano	15 zł. — ct.
2.	Na odzież wydano	36 „ 05 „
3.	„ książki szkolne i ich oprawę wyd. .	92 „ 80 „
4.	Na przybory rysunk.	5 „ 35 „
5.	„ opłatę szkolną .	34 „ — „
6.	Wydatek administracyjny	— „ 19 „
7.	Gotówka pozostała w kasie	10 „ 18 „
	Razem	193 zł. 57 ct.

Jako fundusz żelazny złożono w Kasie oszczędności na książeczkę wkładkową Nr. 35 od r. 1870 rozmaite kwoty, których stan łączny wynosił dnia 1 lipca 1897. 232 zł. 19 ct.

Własnością funduszu pomocy naukowej jest także zbiór książek szkolnych, liczący około 150 obecnie używanych podręczników szkolnych.

Za wsparcie udzielone ubogiej młodzieży tutejszego zakładu przez Kasę oszczędności miasta Tarnopola składa Dyrekcya Świetnemu Wydziałowi tejże Kasy serdeczne podziękowanie.

VI. ZARZĄDZENIA

w sprawie fizycznego rozwoju młodzieży.

W mocnem przeświadczeniu o ważności opieki nad fizycznym rozwojem młodzieży, jak i w myśl rozporządzeń Wysokiego c. k. Ministerstwa w. i o. i Wysokiej c. k. Rady Szk. krajowej poświęcano w ukończonym właśnie roku szkolnym baczną uwagę sprawie fizycznego rozwoju uczniów. Z tego powodu przestrzegano przedewszystkiem, aby młodzież szkolna mogła także podczas nauki w szkole, o ile na to pozwalają niekorzystne warunki po-

mieszczenia zakładu, odświeżać w odpowiedni sposób swe siły. W tym celu zachęcano i przynaglano uczniów, aby w dnie pogodne wychodzili podczas przestanków między godzinami na podwórze szkolne i tu ruchem i godziwą zabawą krzepili siły cielesne i duchowe. Na podwórzu zabawiała się młodzież piłkami, balonami, grą w obręcze, niektóremi zabawami towarzyskiemi, a także ćwiczeniami fizycznemi, jak skakaniem, próbowaniem siły przez pociąganie liny.

Zajęto się także wprowadzeniem w życie zabaw szkolnych i postarano się o potrzebne do tego celu boisko. Na prośbę obu tutejszych szkół średnich wyznaczył Świetny Magistrat miasta Tarnopola z wielką gotowością na ten cel obszar gruntu około trzech morgów, bardzo dogodnie u połudn. granicy parku miejskiego położony, a nadto własnym kosztem usunął resztki budowli, na tym gruncie się znajdujące, otoczył go drutem kolczystym i połączył z parkiem miejskim. Za tę uprzejmość poczuwa się Dyrekcya Zakładu do szczerej dla Świetnego Magistratu wdzięczności. Na tym to miejscu odbywały się od pierwszych dni maja przy sprzyjającej pogodzie zabawy studenckie w poniedziałki, środy i piątki od godziny 5. do 7. wieczorem, przyczem za każdym razem brali udział w zabawie uczniowie jednej albo dwu klas. Zabaw tych było w maju 13, w czerwcu 11, w lipcu 6, razem 30. Bawiono się grą w piłkę zwyczajną i nożną, grą w obręcze, krokietem, jakoteż zabawami: kot. i mysz, pytka; ćwiczeniami fizycznemi, jak mocowanie, bieganie w zawody, długie wywijadło. Podczas dni chłodniejszych przedsiębrano zamiast zabaw przechadzki i marsze, niekiedy i dalsze na pola lub do lasów.

Zabawami kierował prof. Maciulski.

Oprócz tego urządzano w miesiącach maju i czerwcu wycieczki półdzienne z poszczególnemi klasami do sąsiednich miejscowości, do Berezowicy, Gajów szlachc. i tarnop. do Kutkowiec i Petrykowa, jakoteż dwukrotnie wycieczkę do około stawu tarnopolskiego. Urządzeniem tych wycieczek zajmowali się profesorowie: Dyszkiewicz, Kobak, Vogl, Procyk i Woliński. Wycieczki miewały przeważnie za cel rozrywkę i ruch na świeżem powietrzu, niekiedy jednak korzystano z nich także dla celów naukowych, przez praktyczne pouczenia z nauk przyrodniczych i geografii. Wycieczkę całodzienną, mającą na celu ćwiczenia praktyczne w miernictwie, przedsięwzieli dnia 25. czerwca uczniowie kl. V. pod przewodnictwem prof. Giedroycia. Podczas tych ćwiczeń zapoznano uczniów ze sposobami zdejmowania planów sytuacyjnych, z zasadami niwelacyi i z rozwiązaniem zagadnień, dotyczących obliczenia odległości punktów niedostępnych.

Udział młodzieży szkolnej w wycieczkach był wprawdzie pozostawiony ich dobrej woli, atoli był on należyty. Do powodzenia wycieczek przyczyniło się wiele pozwolenie chodzenia do lasu w Petrykowie i Kutkowcach, którego udzielili chętnie młodzieży tutejszego zakładu na prośbę Dyrekcyi J. W. Ordynat Tadeusz Czarkowski i W. P. S. Gall właściciel dóbr ziemskich, co też niniejszem Dyrekcyę do złożenia szczerego podziękowania powoduje.

W zimowej porze korzystała młodzież wiele z przyjemności ślizgania się na łyżwach, do czego rozległy staw podostatkiem nastręczał sposobności.

W lecie zaś używała młodzież kąpieli w Serecie i młynówkach, choć co prawda w warunkach nieuregulowanych i niedogodnych.

Ze względu na stosunki zdrowotne starano się w zakładzie zawsze o ścisły porządek i czystość, przewietrzano należycie klasy, a przy sposobności nie szczędzono uczniom wskazówek z hygieny, pilnowano zwłaszcza przy pisaniu i rysowaniu, aby uczniowie zachowywali prawidłowy układ ciała.

Bardzo dobry skutek na rozwój fizyczny młodzieży wywarła także nauka gimnastyki racyonalnie przez Tow. „Sokół“ udzielana.

VII. STATYSTYKA I KLASYFIKACYA.

A) Zapiski statystyczne

za r. szk. 1895/6.

(Liczba dodana u góry oznacza prywatystów).

	W klasie					Razem
	I.	II.	III.	IV.	V.	
1. Liczba uczniów.						
Z końcem roku szk. $189^4/_5$	45	34	18	21	—	118
Z początkiem roku szk. $189^5/_6$	57	50	30	21	16	174
Podczas roku szk. wstąpiło	2	1	1	—	—	4
Przyjęto więc w ogóle	59	51	31	21	16	178
Pomiędzy tymi przybyło nowych:						
a) z promocyą z niższej klasy	—	—	—	—	—	—
b) na podstawie egzaminu wstępnego	57	5	3	—	1	66
c) repetentów	—	—	—	—	—	—
Z tutejszego zakładu przyjęto:						
a) z promocyą z niższej klasy	—	42	27	18	15	102
b) repetentów	2	4	1	3	—	10
Podczas roku szk. wystąpiło:	15	12	8	3	1	39
Liczba uczn. z końc. r. szk. $189^5/_6$	44	39	23	18	15	139
Pomiędzy tymi:						
a) uczniów publicznych	44	39	22	18	15	138
b) „ prywatnych	—	—	1	—	—	1
2. Miejsce urodzenia (kraj).						
Tarnopol	15	20	6^1	10	8	59^1
Galicya oprócz Tarnopola	29	18	15	8	7	77
Czechy	—	1	1	—	—	2
Razem	44	39	22^1	18	15	138^1
3. Narodowość.						
Polaków	36	27	19^1	15	10	107^1
Rusinów	8	11	3	3	5	30
Niemców	—	1	—	—	—	1
Razem	44	39	22^1	18	15	138^1
4. Wyznanie.						
Rzymsko-katolickie	20	15	11^1	7	5	58^1
Grecko-katolickie	8	11	3	3	5	30
Mojżeszowe	16	13	8	8	5	50
Razem	44	39	22^1	18	15	138^1
5. Wiek uczniów.						
11 lat	5	—	—	—	—	5
12 „	7	2	—	—	—	9
13 „	13	7	1	—	—	21
14 „	8	6	4^1	—	—	18^1
15 „	7	8	5	2	1	23
16 „	4	12	5	6	3	30
17 „	—	3	3	5	3	14
18 „	—	1	3	5	5	14
19 „	—	—	1	—	2	3
20 „	—	—	—	—	1	1
Razem	44	39	22^1	18	15	138^1

	W klasie					Razem
	I.	II.	III.	IV.	V.	
6. Według miejsca zamieszkania rodziców.						
Miejscowych	21	23	14[1]	12	9	79[1]
Zamiejscowych	23	16	8	6	6	59
Razem .	44	39	22[1]	18	15	138[1]
Z pomiędzy zamiejscowych było:						
z powiatu brodzkiego	—	1	—	—	—	1
„ „ brzeżańskiego . . .	—	—	1	—	—	1
„ „ husiatyńskiego . . .	—	1	—	—	—	1
„ „ kamioneckiego . . .	—	1	—	—	—	1
„ „ lwowskiego . . .	—	—	1	—	—	1
„ „ przemyskiego . . .	—	—	—	—	1	1
„ „ rawskiego	—	—	1	—	—	1
„ „ skalskiego	1	1	—	—	—	2
„ „ skałackiego . . .	7	3	—	1	1	12
„ „ tarnopolskiego . . .	6	4	3	2	2	17
„ „ trembowelskiego . . .	2	—	1	—	—	3
„ „ zbarazkiego . . .	2	3	1	2	2	10
„ „ złoczowskiego . . .	4	2	—	1	—	7
z Rosyi	1	—	—	—	—	1
7. Klasyfikacya.						
a) Z końcem r. szk 1895/6						
Stopień celujący	1	—	—	2	2	5
„ pierwszy	31	26	14[1]	12	9	92[1]
Do egzaminu poprawczego po wakacyach przeznaczono . . .	10	10	7	4	3	34
Stopień drugi	1	2	1	—	—	4
„ trzeci	1	1	—	—	1	3
Przypuszczono do exam. uzup. . .	—	—	—	—	—	—
Nieklasyfikowano	15	12	8	3	1	39
Razem .	59	51	30[1]	21	16	177[1]
b) Uzupełnienie klasyfikacyi za r. szk. 1894/5						
Pozwolono poprawić egzamin po wakacyach	9	9	5	7	—	30
Z tych egzamin poprawiło . . .	9	6	4	6	—	25
„ egzaminu niezłożyło . .	—	3	1	1	—	5
c) Ostateczny wynik klasyfikacyi za. r. szk. 1894/5						
Stopień celujący	2	—	2	2	—	6
„ pierwszy	40	27	15	17	—	99
„ drugi	3	6	1	2	—	12
„ trzeci	—	1	—	—	—	1
Nieklasyfikowano	5	4	3	3	—	15
Razem .	50	38	21	24	—	133

	W klasie					Razem
	I.	II.	III.	IV.	V.	
8. Opłaty.						
Opłatę szkolną uiściło:						
w I. półroczu	16	14	5[1]	3	3	41[1]
„ II. „	6	10	7[1]	8	5	36[1]
Od całej opłaty szkolnej było z pomiędzy uczniów klasyf. uwolnionych:						
w I. półroczu	29	35	18	16	12	110
„ II. „	38	29	16	11	10	104
Opłata szkolna wynosiła w ogóle:						
w I. półroczu . . . zł.	320	280	120	60	60	840
„ II. „ . . . zł.	120	200	160	160	100	740
Razem zł.	440	480	280	220	160	1580
Taksy wstępne po 2 zł. 10 ct. wynosiły . . . . . . zł.	119·70	10·50	6·30	2·10	2·10	140·70
Opłaty na środki naukowe po 1 zł. wynosiły . . . . . zł.	59	51	31	21	16	178
Taksy za duplikaty świadectw wynosiły . . . . . zł.	—	—	—	—	—	—
Razem zł.	178·70	61·50	37·30	23·10	18·10	318·70
9. Liczba uczniów zapisanych na naukę przedmiotów nadobowiązkowych.						
Na historyę krajową . . .	—	—	22	18	—	40
„ śpiew	19	9	2	4	5	39
„ gimnastykę	36	27	9	3	1	76
10. Stypendya.						
Liczba stypendystów	1	—	—	—	1	2
Ogólna suma stypendyów wynosiła zł.	100	—	—	—	157·50	257·50

B) Zapiski statystyczne
za r. szk. 1896/7.

(Liczba dodana u góry oznacza prywatystów).

	W klasie							Razem
	Ia.	Ib.	II.	III.	IV.	V.	VI.	
1. Liczba uczniów.								
Z końcem roku szk. 1895/6	44	—	39	22^{1}	18	15	—	138^{1}
Z początkiem roku szk. 1896/7	38	36	51	34	25	22	19	225
Podczas roku szk. wstąpiło	—	1	—	2	2	1	1	7
Przyjęto więc w ogóle	38	37	51	36	27	23	20	232
Między tymi przybyło nowych:								
a) z promocyą z niższej klasy	—	—	1	2	1	2	1	7
b) na podstawie egzaminu wstępnego	38	37	5	2	4	1	3	90
c) repetentów	—	—	3	—	—	2	2	7
Z tutejszego zakładu przyjęto:								
a) z promocyą z niższej klasy	—	—	40	32	22	17	14	125
b) repetentów	—	—	2	—	—	1	—	3
Podczas roku szk. wystąpiło	6	3	7	4	6	2	—	28
Liczba uczniów z końcem r. szk. 1896/7	32	34	44	32	21	21	20	204
Między tymi:								
a) uczniów publicznych	32	34	44	31	20	21	20	202
b) „ prywatnych	—	—	—	1	1	—	—	2
2. Miejsce urodzenia (kraj).								
Tarnopol	10	9	16	16	6	12	10	79
Galicya oprócz Tarnopola	20	24	28	15^{1}	13^{1}	9	9	118^{2}
Bukowina	1	—	—	—	—	—	—	1
Królestwo polskie	1	—	—	—	—	—	—	1
Litwa	—	—	—	—	1	—	—	1
Bawarya	—	—	—	—	—	—	1	1
Rosya	—	1	—	—	—	—	—	1
Razem	32	34	44	31^{1}	20^{1}	21	20	202^{2}
3. Narodowość.								
Polaków	24	29	37	20^{1}	17^{1}	17	16	160^{2}
Rusinów	8	5	7	11	3	4	4	42
Razem	32	34	44	31^{1}	20^{1}	21	20	202^{2}
4. Wyznanie.								
Rzymsko-katolickie	7	10	19	12^{1}	7^{1}	8	10	73^{2}
Grecko-katolickie	8	5	7	11	3	4	4	42
Ormiańsko-katolickie	1	—	—	—	—	—	—	1
Mojżeszowe	16	19	18	8	10	9	6	86
Razem	32	34	44	31^{1}	20^{1}	21	20	202^{2}

	W klasie							Razem
	Ia.	Ib.	II.	III.	IV.	V.	VI.	
5. Wiek uczniów.								
11 lat	2	1	—	—	—	—	—	3
12 „	9	5	4	—	—	—	—	18
13 „	5	7	7	1	—	—	—	20
14 „	8	5	12	7	—	—	—	32
15 „	5	15	10	3^{1}	3^{1}	—	—	36^{2}
16 „	2	1	6	9	4	1	2	25
17 „	—	—	4	9	8	7	2	30
18 „	1	—	1	1	2	7	3	15
19 „	—	—	—	1	2	5	7	15
20 „	—	—	—	—	1	—	4	5
21 „	—	—	—	—	—	—	2	2
22 „	—	—	—	—	—	1	—	1
23 „	—	—	—	—	—	—	—	—
24 „	—	—	—	—	—	—	—	—
Razem .	32	34	44	31^{1}	20^{1}	21	20	202^{2}
6. Według miejsca zamieszkania rodziców.								
Miejscowych	14	16	24	18^{1}	10^{1}	15	14	111^{2}
Zamiejscowych	18	18	20	13	10	6	6	91
	32	34	44	31^{1}	20^{1}	21	20	202^{2}
Z pomiędzy zamiejscowych było:								
z powiatu brodzkiego	1	1	—	—	—	—	—	2
„ „ brzeżańskiego . . .	—	1	—	—	1	1	—	3
„ „ doliniańskiego . . .	—	—	—	1	—	—	—	1
„ „ husiatyńskiego . . .	1	2	—	—	—	—	—	3
„ „ kamioneckiego . . .	—	1	—	—	—	—	—	1
„ „ lwowskiego . . .	—	1	—	1	2	1	—	5
„ „ przemyskiego . . .	—	—	—	—	—	—	1	1
„ „ podhajeckiego . . .	—	—	—	1	—	—	—	1
„ „ rawskiego	—	—	—	—	1	—	—	1
„ „ skałackiego . . .	7	2	7	2	1	—	1	20
„ „ stanisławowskiego . .	—	—	—	—	—	—	1	1
„ „ tarnopolskiego . . .	4	1	7	4	3	1	1	21
„ „ trembowelskiego . . .	4	1	2	—	—	—	—	7
„ „ zaleszczyckiego . . .	1	—	—	—	—	—	—	1
„ „ zbarazkiego . . .	—	8	1	3	1	2	2	17
„ „ złoczowskiego . . .	—	—	3	1	—	1	—	5
z Litwy	—	—	—	—	1	—	—	1
7. Klasyfikacya.								
a) Z końcem roku szk. 1896/7								
Stopień celujący	1	4	1	1	—	4	3	14
„ pierwszy	23	23	32	18	13^{1}	11	8	128^{1}
Do egzaminu poprawczego po wakacyach przeznaczono	5	4	5	6	2	4	4	30
Stopień drugi	3	1	5	5	5	2	5	26
„ trzeci		2	1	1^{1}	—	—	—	4^{1}
Przypuszczeni do egzaminu uzupełniającego	—	—	—	—	—	—	—	—
Nieklasyfikowano	6	3	7	4	6	2	—	28
Razem .	38	37	51	35^{1}	26^{1}	23	20	230^{2}

	W klasie							
	Ia.	Ib.	II.	III.	IV.	V.	VI.	Razem
b) Uzupełnienie klasyfikacyi za r. 1895/6								
Pozwolono poprawić egzamin po wakacyach	10	—	10	7	4	3	—	34
Z tych egzamin poprawiło . . .	10	—	9	7	4	3	—	33
„ egzaminu nie złożyło . . .	—	—	1	—	—	—	—	1
c) Ostateczny wynik klasyfikacyi za r. szkolny 1895/6								
Stopień celujący	1	—	—	—	2	2	—	5
„ pierwszy	41	—	35	21^{1}	16	12	—	125^{1}
„ drugi	1	—	3	1	—	—	—	5
„ trzeci	1	—	1	—	—	1	—	3
Nieklasyfikowano	15	—	12	8	3	1	—	39
Razem .	59	—	51	30^{1}	21	16	—	177^{1}
8. Opłaty.								
Opłatę szkolną uiściło:								
W I. półroczu	18	12	12	6	4^{1}	5	6	63^{1}
W II. „	8	7	18	11^{1}	9^{1}	7	10	70^{2}
Z pomiędzy uczniów klasyfikowanych było uwolnionych od połowy opłaty szkolnej w I. półroczu . . .	—	—	—	—	—	—	—	—
„ II. „ . . .	—	1	—	—	—	—	—	1
od całej opłaty szk. uwoln. w I. półr.	18	21	38	28	19	15	14	153
„ II. „	25	27	29	21	11	14	10	137
Opłata szk. wynosiła w ogóle								
w I. półroczu . . . . . zł.	360	240	240	120	100	100	120	1280
„ II. „ . . . . . . zł.	160	130	360	240	200	140	200	1430
Razem zł.	520	370	600	360	300	240	320	2710
Taksy wstępne po 2·10 zł. wynosiły zł.	79·80	75·60	18·90	6·30	12·60	10·50	10·50	214·20
Opłaty po 1 zł. na środki nauk. „ zł.	38	37	51	36	27	23	20	232
Taksy za duplikaty świadectw „ zł.	2	—	1	—	—	1	—	4
Razem zł.	119·80	112·60	70·90	42·30	39·60	34·50	30·50	450·20
9. Liczba uczniów zapisanych na naukę przedmiotów nadobowiązkowych.								
Na historyę krajową	—	—	—	31	20	—	20	71
„ ćwiczenia prakt. w chem. laborat.	—	—	—	—	—	7	7	14
„ śpiew	12	9	13	5	5	7	5	56
„ gimnastykę	19	27	31	15	10	11	5	118
10. Stypendya.								
Liczba stypendystów	—	—	—	—	—	—	2	2
Ogólna kwota stypendyów wynosiła zł.	—	—	—	—	—	—	157·5 157·5	315

C) Spis uczniów

klasyfikowanych w II półr. r. szk. 1896/7, którzy otrzymali stopień celujący lub pierwszy.

(*Nazwiska celujących uczniów odróżnione są rozstrzelonym drukiem*)

KLASA I.a

Uczniów klasyfikowanych 32.

J a r y m k a J a n
Bierenberg Alois
Brojakowski Michał Wilhelm
Bryczkowski Kazimierz Zygmunt
Gawlikowski Mikołaj Maryan
Gehlman Chaím
Goliger Zygmunt
Hollender Uscher Jüdel
Hoszowski Karol
Kobernicki Michał
Hucajluk Aleksander
Königsberg Izaak
Kohn Borach
Kożuszko Michał
Kwiatkowski Józef
Mesuta Samuel
Ochs Dawid Hersch
Pawłowski Teodor
Pohoryles Max
Rossowski Stanisław
Schalit Karol
Steinschneider Chune
Schapira Abraham
Weissglas Jakób

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 5, stopień drugi otrzymało 3 uczniów.

KLASA I.b

Uczniów klasyfikowanych 34.

C z u b a t y W ł o d z i m i e r z
H o s z o w s k i S t a n i s ł a w T e o d o r
K l i m a s z c z u k E m i l i a n
N e l k e n I g n a c y I z a a k
Bogner Majer
Bilewicz Zygmunt
Borzemski Jan Ludwik
Feger Leon
Felberbaum Hersch
Fleischfarb Rubin
Freilich Uhren Leib
Grossmann Marcin
Kahane Meyer
Kaszyński Longin Józef
Klinger Chaim Lippe
Krzyżanowski Józef Alfred
Landesberg Meier
Matwijko Stefan
Nussbaum Nissen
Oehlberg Wolf
Paryłowski Kazimierz Jan
Pytlar Piotr
Rozmarin Hirsch
Schmajuk Józef Benzion
Tełewiak Stefan
Unterberg Wolf
Unterschütz Jan

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 4 uczniów, stopień drugi otrzymał 1, stopień trzeci otrzymało 2 ucz.

KLASA II.

Uczniów klasyfikowanych 44.

Galędzie Binem
Augenblück Mayer Wolf
Bardach Jonasz
Bestecki Dyonizy Jakób
Burg Bernard
Buchwald Salmen Juda
Czupilowski Piotr
Domaracki Michał
Fuchs Karol
Gałkaniewicz Marek
Gelbard Adolf
Głowiński Antoni Bronisław
Hryniewiecki Mirosław
Jankowski Floryan
Katz Ozyasz Selig
Lang Edward
Lenart Jakób
Lichtigfeld Abraham Jakób
Lille Dawid
Łopuszański Alfons Henryk
Mikitka Wsewołod
Nussbaum Kofke
Osuchowski January Eustachy
Rendelstein Markus
Rubinstein Abraham
Senyk Leon
Solarczyk Władysław
Sommerfeld Aron
Sygall Jakób
Trytko Jan
Waydowski Bronisław Maryan
Wowkonowicz Romuald Feliks
Wróblewski Józef

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 5 uczniów, stopień drugi otrzymało 5 uczniów, stopień trzeci 1 uczeń.

KLASA III.

Uczniów klasyfikowanych 32.

Sawczuk Eustachy
Bocheński Teodozy
Brzezowski Władysław
Czajka Edmund
Fränkel Abraham
Grabowski Antoni
Kaminker Hersch
Korytko Stefan
Kostynowicz Kazimierz
Lisenfeld Süssie
Oelberg Hersch
Pacałujko Mikołaj
Palewicz-Golejewski Maryan
Perlberger Henryk
Radziszewski Polikarp
Rembacz Mieczysław
Senik Józef
Szerznik Michel
Szmilewski Eustachy

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 6 uczniów, stopień drugi otrzymało 6 uczniów, stopień trzeci 1 uczeń publ. i 1 uczyń pryw.

KLASA IV.

Uczniów klasyfikowanych 21.

Bieler Mojżesz Samuel
Einfeld Ozyasz
Herzig Emanuel
Gelles Salomon
Kamm Zacharyasz
Kraus Salomon
Lippmann Aron
Schauer Józef
Sieheń Tadeusz
Selzer Abraham
Szemlej Leon
Weirauch Meier
Wolfthal Meier Chaim
Weiss Henryk (prywat.)

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 2 uczniów, 5 otrzymało stopień drugi.

KLASA V.

Uczniów klasyfikowanych 21.

Lang Ernest
Olexyncer Israel
Wysocki Witołd
Zlatkes Bernhard
Cywiński Konstanty
Dobiasz Edward
Feger Jakób Salomon
Flam Joachim
Giedroyć Zygmunt
Postryhacz Tymoteusz
Rehorowski Paweł
Rosenberg Kalmen
Seher Jsrael
Senyk Stefan
Winkler Berisch

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 4 uczniów, stopień drugi otrzymało 2 uczniów.

KLASA VI.

Uczniów klasyfikowanych 20.

Kamiński Andrzej
Krupa Jędrzej
Rembacz Władysław
Blumenblatt Abraham
Jawetz Mendel
Margulies Abraham
Ostern Jzak
Postryhacz Włodzimierz
Schmergel Jakób
Turyn Stefan
Zawadowski Adolf

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 4 uczniów, a 5 otrzymało stopień drugi.

VIII. OGŁOSZENIE

o warunkach przyjęcia i przynależenia uczniów do tutejszego zakładu.

Uczniowie tak publiczni jak i prywatni, nowowstępujący do kl. I., mogą być przyjęci tylko na podstawie egzaminu wstępnego, który odbywa się corocznie w dwu terminach: pierwszy 15. i 16. lipca, drugi 1. i 2. września.

Do tego egzaminu powinni się zgłaszać uczniowie w towarzystwie ojca matki lub upoważnionego ich zastępcy w kancelaryi Dyrekcyi w dwu ostatnich dniach, poprzedzających termin egzaminu i przedłożyć przy tej sposobności:

1. metrykę chrztu lub urodzenia na dowód, że zgłaszający się kończy w bieżącym roku co najmniej 10. rok życia.

2. świadectwo szkolne z ostatniego półrocza, jeżeli uczęszczał przedtem do szkół publicznych.

Zakres wymagań przy egzaminie wstępnym do kl. I. jest następujący:

z religii: wiadomości, których nabyć powinien uczeń w pierwszych czterech latach obowiązkowej nauki szkolnej w szkołach czteroklasowych;

z języka polskiego: czytania płynnego i wyrazistego, objaśniania czytanych ustępów pod względem treści i związku myśli; opowiadania treści większymi ustępami, znajomości części mowy, odmiany imion i czasowników; znajomości zdania pojedyńczego, rozszerzonego i rozbioru jego części składowych pod względem składni zgody i rządu; wreszcie poprawnego napisania dyktatu z zakresu pojęć znanych uczniom i piśmiennego rozbioru jednego zdania rozwiniętego, z dyktatu wyjętego, pod względem części mowy, ich formy, tudzież części zdania,

z języka niemieckiego: czytania płynnego i zrozumiałego; znajomości odmian rodzajników, rzeczowników, przymiotników i zaimków (osobistych, dzierżawczych, wskazujących i względnych), odmiany słów posiłkowych i czasowników słabych we wszystkich formach strony czynnej i biernej; tudzież odmiany najzwyklejszych czasowników mocnych; zasobu wyrazów z zakresu pojęć uczniom znanych i poprawnego napisania łatwego dyktatu, którego treść przed podyktowaniem poda się uczniom w języku polskim.

z rachunków: pisania liczb do miliona włącznie, biegłości w czterech działaniach liczbami całkowitemi; pewności w tabliczce mnożenia i znajomości ważniejszych miar metrycznych, z uwzględnieniem zagadnień, wziętych z zakresu życia codziennego.

Z trzech przedmiotów ostatnich odbywa się egzamin ustny i piśmienny.

Kandydaci uznani przy egzaminie za nieuzdolnionych do kl. I. nie mogą w tym samym roku ani w tym, ani w innym zakładzie egzaminu powtórnie składać, o niepomyślnym bowiem wyniku ich egzaminu będą natychmiast wszystkie szkoły średnie zawiadomione. Gdyby jednak przez omyłkę nawet gdzie przyjęcie uzyskali, zostaliby później po sprawdzeniu nieprawidłowości ze szkoły wydaleni. Rodzice uczniów nieprzyjętych, lub upoważnieni tych rodziców zastępcy mogą zaraz po egzaminie odebrać, złożone przez nich w Dyrekcyi szkolnej dokumenty, natomiast rodzice uczniów, którzy egzamin pomyślnie złożyli, mogą ich zaraz do klasy I. zapisać. W tym celu powinni oprócz dokumentów, przy zgłoszeniu do egzaminu wstępnego złożonych, przed-

łożyć jeszcze świadectwo lekarskie, że uczeń, mający być zapisany, przebył ospę naturalną, lub nie dawniej, jak w roku poprzedzającym wstąpienie do szkoły, poddał się ze skutkiem szczepieniu ochronnemu; nadto mają uiścić przepisane przy wstąpieniu do szkoły opłaty, które poniżej są wyszczególnione.

Wpisy uczniow do klas od II — VII. odbędą się dnia 1 i 2 września. Uczniowie tych klas powinni zgłaszać się do zapisu w towarzystwie osób starszych, których opiece podlegają i jeżeli byli w poprzednim roku szk. uczniami tutejszego zakładu, wykazać się świadectwem szkolnem z ostatniego półrocza, a jeżeli przychodzą z innego zakładu, mają przedłożyć metrykę chrztu lub urodzenia i ostatnie świadectwo szkolne, opatrzone w potwierdzenie zgłoszonego wystąpienia z owego zakładu; gdyby zaś dotąd wcale lub od dłuższego czasu do szkoły średniej nie uczęszczali, mają przedłożyć także świadectwo moralności, wystawione przez upoważnione do tego władze i świadectwo lekarskie przebytej lub szczepionej ospy.

Uczniowie, którzy nie posiadają świadectwa z ukończenia klasy poprzedzającej tę, do której wstąpić zamierzają, mogą przyjęcie uzyskać, jeżeli się wykażą, że posiadają do tej klasy odpowiedni wiek stosownie do granicy wieku, oznaczonej dla uczniów klasy I. i jeżeli zapomocą egzaminu udowodnią, że mają odpowiednie przygotowanie naukowe. Na podstawie takiego egzaminu nie wystawia się jednak żadnego świadectwa. Prawem przepisana taksa za ten egzamin w kwocie 12 zł. musi być przed egzaminem uiszczoną.

Uczniowie, przychodzący z gimnazyów mogą w pewnych razach otrzymywać przy egzaminie wstępnym pewne ulgi stosownie do rozp. Wys. c. k: Rady Szkolnej kraj. z dnia 16. maja 1888. l. 2764, które opiewa jak następuje:

A) Uczeń gimnazyalny, ubiegający się o przyjęcie do II, III, IV i V klasy realnej, może być uwolniony od egzaminu wstępnego: 1. z religii 2. z języka polskiego, 3. niemieckiego, 4. z historyi powszechnej, 5. z historyi naturalnej i 6. fizyki, jeżeli w świadectwie gimnazyalnem za ostatnie półrocze, poprzedzające bezpośrednio odnośną klasę realną, oprócz ogólnego stopnia dobrego t. j. celującego albo pierwszego, otrzymał z wymaganego dla tej klasy przedmiotu i odnośnego materyału nauki cenzury przynajmniej „dostatecznie“ bez osłabiającego dodatku. Z reszty przedmiotów t. j. 1. języka francuskiego, 2. geografii, 3. matematyki, 4. chemii, 5. rysunków należy egzamin wstępny odbywać z wszelką ścisłością, by w interesie szkół realnych nie dopuszczać do tych zakładów uczniów nieudolnych.

B) Co do uczniów, którzy w gimnazyum tylko wskutek niedostatecznych cenzur z języków klasycznych otrzymali ogólny stopień drugi, zastrzega sobie Rada szkolna krajowa według okoliczności rozstrzygać w poszczególnych wypadkach, czy takiego ucznia przypuścić do egzaminu wstępnego do następnej klasy realnej, przyznając mu zresztą powyżej wskazane ulgi.

Egzamina wstępne do klas od II do VII odbywać się będą w pierwszej połowie września.

Na egzamina poprawcze przeznaczone są dnie 30 i 31 sierpnia.

Uczniowie, ktorzy w obu półroczach poprzedniego roku szkolnego otrzymali stopień trzeci, lub jako niedobrowolni repetenci otrzymali stopień postępu drugi lub trzeci, nie mogą na mocy istniejących przepisów uczęszczać więcej do tutejszego zakładu bez zezwolenia Wysokiej c. k. Rady Szkolnej kraj. Jeżeli więc tacy uczniowie pragnęliby jeszcze raz klasę powtórzyć powinni wnieść na ręce Dyrekcyi najpóźniej do 1-go sierpnia b. r. prośbę do Wys. c. k. Rady Szk. kraj. o zezwolenie powtarzanie klasy.

Wszyscy uczniowie szkoły realnej obowiązani są do płacenia opłaty szkolnej, która za każde półrocze wynosi 20 zł. Opłata ta może być uiszczoną tylko w markach, na ten cel ustanowionych i w urzędach podatkowych sprze-

dawanych. Termin wnoszenia opłaty szkolnej za I półr. jest do dnia 15. października, za półr. II do dnia 15. marca. Uczniowie, którzy w tym terminie opłaty szkolnej nie uiszczą, muszą szkołę opuścić.

Uczniowie ubodzy, którzy w ostatnim półroczu szkolnem otrzymali stopień I i co najmniej *dobrą* notę z obyczajów i pilności, uzyskają uwolnienie od opłaty szkolnej, jeżeli wniosą w tym celu w I półr. do dnia 20 września a w II półr. do dnia 20 marca prośbę do Wys. c. k. Rady szkolnej kraj., na ręce Dyrekcyi. Do prośby należy dołączyć swiadectwo ubóstwa, zawierające szczegółowo i dokładnie określony stan majątkowy rodziców ucznia, wystawione nie dawniej jak przed rokiem, a potwierdzone przez Urząd gminny lub c. k. Starostwo i przez dotyczącą Władze wyznaniową.

Uczniowie ubodzy klasy I. mogą już w I. półr. uzyskać uwolnienie od opłaty szkolnej. W tym celu powinni wnieść na ręce Dyrekcyi do dnia 10. września prośbę do Wys. c. k. Rady Szkolnej kraj., zaopatrzoną w potrzebne dokumenta. Po upływie dwu pierwszych miesięcy roku szkolnego przedsięweźmie grono nauczycielskie klasyfikacyę takich uczniów za czas ubiegły i przedłoży prośby tych uczniów do uwzględnienia Wys. c. k. Radzie Szkolnej krajowej, którzy otrzymają co najmniej *dobrą* notę z obyczajów, pilności, jakoteż z każdego przedmiotu nauki bez wyjątku. Tym uczniom zaś, którzy temu warunkowi zadość nie uczynią, zwróci Dyrekcya ich prośby i zawezwie ich do złożenia opłaty szkolnej najpóźniej do końca miesiąca listopada, jeżeli nie mają utracić prawa uczęszczania do szkoły. Wysoka c. k. Rada Szkolna kraj. zaś, załatwiając podania o uwolnienie od opłaty szkolnej, do uwzględnienia przedłożone, udzieli na razie uczniom dotyczącym zezwolenia na odroczenie obowiązku złożenia opłaty szkolnej do końca I. półr. z tym dodatkiem, że uczniowie ci otrzymają stanowcze uwolnienie od tej opłaty, jeżeli przy klasyfikacyi za I. półr. posiędą warunki do uwolnienia przepisane. W razie przeciwnym, jeżeli tych warunków nie posiędą, będą obowiązani opłatę szkolną za I. półr. jeszcze przed rozpoczęciem II. półr. uiścić.

Uczniowi ubogiemu, kl. I., który za I. półr. otrzyma świadectwo celującego stopnia a w II. półr. dopiero uzyska uwolnienie od opłaty szkolnej, może być zwróconą opłata szkolna za I. półr., jeżeli wniesie o to za pośrednictwem Dyrekcyi prośbę do Wys. c. k. Rady Szkolnej krajowej.

Czy uczeń ma być uwolniony od całej opłaty szkolnej, czy też tylko od połowy, zależy to jedynie od stanu majątkowego jego rodziców.

Przywilej uwolnienia od opłaty szkolnej zachowuje uczeń tak długo, jak długo posiada warunki do uwolnienia od opłaty szkolnej ustanowione.

Prywatyści płacą zawsze opłatę szkolną.

Uczniowie, nowo wstępujący do zakładu, obowiązani są do płacenie taksy wstępnej, która wynosi 2 zł. 10 ct. Taksę tą płacą także dawniejsi uczniowie tutejszego zakładu, którzy naukę przerwali jak i ci, którzy w ostatniem półroczu szkolnem należeli wprawdzie do tutejszego zakładu, atoli w ciągu tego półrocza ze szkoły wystąpili i klasyfikowani nie byli, a z nowym rokiem ponownie o przyjęcie się ubiegają,

Taksy wstępnej nie płacą tylko uczniowie uwolnieni od opłaty szkolnej, którzy zmieniają zakład szkolny z powodu przesiedlenia się rodziców.

Wreszcie obowiązani są wszyscy uczniowie do uiszczenia corocznie przy wpisie opłaty na zbiory naukowe zakładu, jakoteż do składania corocznie na cele zabaw i wycieczek szkolnych datku w kwocie 50 ct. Dobrej zaś woli uczniów pozostawione jest ofiarowanie przy zapisie w miarę możności datku na cele wsparcia ubogiej młodzieży szkolnej.

Swiadectwa postępu otrzymują uczniowie z końcem każdego półrocza za złożeniem marki stemplowej na 15 ct. Do podjęcia takiego świadectwa

jest każdy uczeń obowiązeny. Duplikaty świadectw szkolnych muszą być zaopatrzone marką stemplową na 1 zł., a nadto podlegają taksie w kwocie 1 zł.

Wszyscy uczniowie publiczni obowiązani są zaraz z początkiem roku szk. zaopatrzyć się w przepisane książki i przybory szkolne, takowe w dobrym stanie utrzymywać i zawsze na lekcye do szkoły przynosić. Uczniowie niedopełniający tego obowiązku, będą do odpowiedzialności pociągani a ewentualnie ze szkoły usunięci.

Uczniowie, do szkoły realnej przyjęci, mogą pobierać także naukę w przedmiotach nadobowiązkowych, jeżeli rodzice lub tychże upoważnieni zastępcy wyrażą przy zapisie życzenie w tym względzie.

W skutek uzyskanego przyjęcia na naukę przedmiotu nadobowiązkowego, staje się przedmiot ten dla ucznia o tyle obowiązkowym, że ma na naukę tego przedmiotu tak regularnie uczęszczać i tak pilnie do niej się przykładać, jak do obowiązkowych przedmiotów nauki. Zaniechanie nauki przedmiotu nadobowiązkowego wśród roku szkolnego może nastąpić tylko za zezwoleniem Dyrektora, w wypadkach należycie uzasadnionych. Nieusprawiedliwione opuszczanie lekcyi przedmiotów nadobowiązkowych jest karygodne i ma szkodliwy wpływ nad ocenę pilności w świadectwie szkolnem.

Wszyscy uczniowie obowiązani są na mocy Najwyższego postanowienia z dnia 6. stycznia 1894 i rozp. Wys. c. k. Rady Szk. kraj. z dnia 14. marca 1894. l. 2900 do noszenia w szkole i poza szkołą przepisanego i jednakowego ubrania. Wiadomości o postanowieniach szczegółowych, zawartych w dotyczących przepisach, mogą rodzice uczniów lub ich zastępcy zasięgnąć w Dyrekcyi szkolnej. Wszelkie dowolności w kroju ubrania, w jego barwie i odznakach są surowo zabronione, a uczniowie, dopuszczający się samowoli, będą ze szkoły usunięci.

Uczniów kl. I., którzy swe ubóstwo udowodnią może Dyrektor na mocy rozp. J. E. Pana Minist. w. i o. z dn. 4. maja 1896 l. 9724 i z dnia 13. czerwca 1897 l. 14343 uwolnić na przeciąg jednego roku szkolnego od noszenia mundurka studenckiego.

Ze względu na choroby zaraźliwe obowiązani są uczniowie przestrzegać następujących przepisów:

1) Żadnemu uczniowie, dotkniętemu chorobą zaraźliwą jako to: świerzbem, zapaleniem ócz, ospą, szkarlatyną, odrą, kokluszem, dyfteryą, tyfusem i t. d. nie wolno uczęszczać do szkoły tak długo, dopóki się nie wykaże świadectwem lekarskiem, że powrót jego do szkoły nie zaszkodzi innym uczniom,
2) Uczniom, którzy są wprawdzie zdrowi, ale zostają w bezpośredniej styczności z osobą dotkniętą chorobą zakaźną mianowicie: ospą, szkarlatyną, dyfteryą i tyfusem, nie wolno wchodzić do szkoły tak długo, dopóki niebezpieczeństwo zakażenia nie będzie usunięte, co winno być stwierdzonem świadectwem lekarskiem.
3) Zabrania się uczniom wchodzić do pomieszkań, w których panują choroby zakaźne.
4) Młodzieży szkolnej nie wolno odprowadzać gremialnie osób zmarłych na chorobę zakaźną.

Rodzice i nadzorcy odpowiedzialni obowiązani są o chorobie ucznia, lub o innej przeszkodzie, dla której uczeń w szkole pojawić się nie może najdalej do 24 godzin osobiście lub pismiennie gospodarza klasy albo Dyrektora zawiadomić, a za powrotem ucznia do szkoły całą jego nieobecność wiarogodnem poświadczeniem usprawiedliwić.

W wypadkach wątpliwych lub w wypadkach dłuższej nieobecności musi być przedłożone świadectwo lekarskie.

Rok szkolny 1897/8 rozpocznie się w piątek dnia 3. września o godz. 8. rano uroczystem nabożeństwem dla wezwania Ducha św., a w sobotę dnia 4. września rozpocznie się regularna nauka szkolna.

W interesie dobrego wychowania i należytego wykształcenia uczniów tutejszego zakładu zwaca się Dyrekcya do rodziców i odpowiedzialnych nadzorców z usilną prośbą, aby przez ścisłe doglądanie pilności, prowadzenia się poza szkołą i wypełniania obowiązków ze strony młodzieży szkolnej, pod ich opieką zostającej, zechcieli czynnie poprzeć szczere usiłowania grona nauczycielskiego, bo szkoła może tylko wtedy swe bardzo trudne zadanie wypełnić, jeżeli dom oddziaływa statecznie i w porozumieniu ze szkołą na uczącą się młodzież. Z tego powodu jest obowiązkiem rodziców i opiekunów często porozumiewać się z nauczycielami o prowadzeniu sie uczniów, a w tym celu udzielać będzie grono nauczycielskie z wszelką gotowością wyjaśnień każdej 1. i 3. niedzieli w miesiącu w kancelaryi zakładu od godz. ½10. do ½11. przed poł. Oprócz tego można każdego dnia w godzinach przedpołud. zasięgnąć w tym kierunku informacyi u Dyrektora.

Rodzicom zamiejscowych uczniów zaleca się jak najusilniej ścisły wybór w pomieszczeniu na stancyi swych synów i zasieganie w tym względzie rad i wskazówek w Dyrekcyi i u grona nauczycielskiego.

Do młodzieży szkolnej zaś zwraca się Dyrekcya z wez[illegible]niem i przestrogą, aby podczas wakacyi zachowywała się tak, jak wśród roku szkolnego, ze skromnością i godnością studencką, albowiem tych, którzyby przepisów szkolnych podczas wakacyi nie szanowali, Dyrekcya do zakładu na rok przyszły nie przyjmie.

Dyrekcya c. k. wyższej szk. real. w Tarnopolu

dnia 15. lipca 1897.

Michał Rembacz
c. k. dyrektor.